

PAPER DETAILS

TITLE: Türkiye'nin Atlantik Paktına Giris Süreci ve Türk Basininin Tutumu

AUTHORS: Hüseyin EMIROGLU

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/5406>

I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
No: 28 (Mart 2003)

TÜRKİYE`NİN ATLANTİK PAKTINA GİRİŞ SÜRECİ VE TÜRK BAŞINININ TUTUMU

Hüseyin EMIROGLU*

ABSTRACT

World War II ended with the victory of the Allied Powers. The world in the aftermath of the war was divided into two antagonizing blocks. The Capitalist block was led by the USA whereas the Socialist block was under the leadership of the USSR. In the post-war period, both blocks established their respective political, economic and military organizations. In the post-war era the USSR threatened Turkey`s territorial integrity and demanded ‘military bases’ to defend the Bosphorus together. Turkey rejected these demands. In march 1947 the USA took over Britain`s traditional role of keeping the Russians out of the eastern Mediterranean. The American administrators supported and promised material aids to Turkey. The Turkish political elites adopted a western oriented foreign policy, and consequently tried to integrate Turkey into these western political, economic and especially military organizations. Turkish governments struggled to enter into NATO as a full member in the 1949-1952 period and They had been supported by the majority of Turkish newspaper in their efforts

GİRİŞ

Birinci Dünya Savası, uluslararası siyasal sistemin yapısında örtük ve derinden yaşanan bir döngüsel dönüşümün tohumlarını ekmiş olmasına rağmen, sistemin hakim güçlerinde-temel güç merkezlerinde bir değişim doğurmamıştır. Böyle bir dönüşümün oluşabilmesi için İkinci Dünya Savası sonrasında beklemek gerekecektir. İki dünya savaşı arası dönemde, çıkabilecek herhangi bir uluslararası savaşı önlemek amacıyla da kapsayan uluslararası bir örgütün kurulduğuna tanık olunmuştur. Milletler Cemiyeti (MC) adını alan örgütün, Amerika Birleşik Devletleri`nin (ABD) fiili garantisinden yoksun olması ve Batılı devletlerin dar politik çıkarlarını mesrulasştırma zeminine dönüşmesi sonucunda, başlangıçta tasarlanma amacına uygun faaliyetler gerçekleştirmesi olanaksızlaşmıştır.

ABD`nin İkinci Dünya Savası`na Müttefikler tarafında katılması/bir arlamda zorunlu girişi, savaşın Mühver ülkeler (Almanya, İtalya ve Japonya) aleyhine Müttefik

* Yrd.Doç.Dr, Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

lkeler (İngiltere, Fransa, Rusya) lehine bir görünüme kavusmasına yol atıgı gibi, savaşı sonu MC tipi ancak, daha etkili bir uluslararası örgütün kurulması yönündeki çabalara da başlangıç teskil etmiştir. Bu yeni örgütün adı, Birleşmiş Milletler (BM)'dir. Savaş sonunda, büyük askeri ve ekonomik potansiyeli ile ortaya çıkan ABD ile Orta ve Doğu Avrupa'da Almanya'nın çekilmek zorunda kaldığı alanlardaki g boşluğunu dolduran Sovyetler Birliği, 1942 yılından 1945 yılına kadar bazı pürüzler ortaya ıkısa da aralarındaki işbirliği ümidini kaybetmemişlerdir. Ancak, Sovyetler Birliği'nin Orta ve Doğu Avrupa'da Yalta Konferansı'nda çizilen sınırların ötesine geçme yönündeki fiili ve ideolojik çabaları bu işbirliği atmosferinin önce zayıflamasına ve daha sonra da ortadan kalkmasına yol açmıştır. Çekoslovakya'da meydana gelen 'Prag darbesi' bu işbirliği düşüncesinin sonu olmuştur.

Bu dönemde, Sovyetler Birliği'nin dış politikası, Orta ve Doğu Avrupa'da fiili işgal girişimlerine, Balkan yarımadasındaki ideolojik eksenli yıkıcı faaliyetlere, Moskova Konferansı kararlarına karşı İran'da hakimiyet kurma çabalarına, Türkiye'den boğazlarda askeri s ve Doğu Anadolu'da toprak taleplerine ve Uzak Doğu'daki ideolojik yayılma faaliyetlerine yoğunlaşmıştır. Sovyetler Birliği'nin bu tür faaliyetlerinin yoğunlaştığı savaş sonu dönemde, ABD'nin savaş dönemi düşmanlarının stratejik ortaklara dnstgne tanık olunmuştur. ABD, Orta ve Doğu Avrupa'daki ideolojik/emperyal Sovyet etkisinin/yayılmasının daha fazla genişleyerek Batı Avrupa ülkelerini de hakimiyet altına alması ile sonuçlanacak gelişmelerin önüne geçmek amacıyla bir takım girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler, ABD'nin geleneksel 'yalnızcilik' politikasından vazgeçmesi anlamına gelmesinden dolayı çok önemlidir. Bu girişimlerden ilki, bir iç savaş yaşayan Yunanistan'a ve yayılmacı Sovyet isteklerine maruz kalan Türkiye'ye mali destek içeren 'Truman doktrini' dir. İkinci girişim, Batı Avrupa lkelerinin ekonomik kalkınmalarını sağlamak amacıyla başlatılan 'Marshall planı' dir. Ancak, tüm bu dış politika kararları, ABD için bir kararlılık göstergesi olmakla birlikte, Batı Avrupa ülkelerine göre, Sovyetler'i caydırmakta yetersiz kalan girişimlerdir. 1948 yılında meydana gelen Prag darbesi de bunu göstermiştir. Ancak söz konusu darbeye ilk tepki olarak 17 Mart 1948'de Batı Avrupa lkeleri, 'Brüksel Andlaşması' çerçevesinde ortak bir savunma sistemi kurmayı, aralarında ekonomik ve kültürel ilişkileri güçlendirmeyi kararlaştırmışlardır. Batı Avrupa lkeleri su noktada ortak grse sahiptirler: ABD'nin içinde bulunmadığı bir savunma rgt gerçek anlamda caydırıcı bir g olmak konumunda olmayacaktır. Ancak burada önemli olan, Batı Avrupa lkelerinin ortaya koymuş oldukları kararlılıktır. Bu kararlılığın sonucu ise ABD'nin de içinde yer alacağı Kuzey Atlantik Andlaşma rgt'nün (NATO) kurulmasıdır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan bu gelişmelerin, savaş sonrası Sovyet baskısını ve tehdidini çok yakından hissederek Türk dış politika yapıcıları tarafından da büyük bir dikkatle izlendiğine şüphe yoktur. Türkiye, savaş öncesi tercihinin faşist unsurların hakim olduğu 'Mihver' olusumuna karşı 'Demokrasi cephesi' olarak adlandırılan ülkeler bloğu tarafına yönelmekle ortaya koymuş; bu tercihin doğal sonucu olarak da İngiltere ve Fransa ile Ankara İttifaknamesi imzalanmıştır. Türkiye'ye yönelik, özellikle 1940 Hazirani'nda İtalya'nın Yunanistan'a saldırmasıyla savaşın Akdeniz'e sıçraması gerekçesine dayanılarak ve 1943 yılından itibaren açılması planlanan ikinci cephe kapsamında, savaşı girmesi yönünde Mttetikler'den gelen yoğun baskılara tanık olunmuştur. Ancak tüm bu baskılara karşı Türk dış politika yapıcıları savaş dışı kalma yönündeki kararlılıklarını değistirmemişlerdir. Bu

kararlılık, Mithver ve Müttefik devletlerin kendi öncelikleri, dönemsel dis politika tercihleriyle örtüştüğü oranda 1945 yılına kadar ülkeyi savaş dışında tutabilmiştir. 1945 yılında Almanya ve Japonya'ya yönelik savaş kararları formaliteden öteye geçmeyen nitelikte kararlardır.

Türkiye, savaş öncesi demokrasi cephesi lehine koyduğu tercihin bir uzantisi olarak 1946 yılında çok partili siyasal hayata geçmiştir. 1946 yılında düzenlenen ilk genel seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi'nin galibiyeti sonucu iktidarda herhangi bir değişim ortaya çıkmamıştır. 1946-1949 arası dönemde Türk dis politika yapıcıları, Batılı her türlü örgütte yer almak yönünde bir yönelime sahip olmuştur. Nitekim bu çerçevede Türkiye, 1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi'ne üye olmuştur. 1947 yılında Marshall planı kapsamında verilen ekonomik yardımlardan faydalanmıştır. Bu nedenle Türkiye, Sovyet saldırganlığının bir sonucu olarak 1948 yılında gerçekleşen Prag darbesi sonrasında kurulan NATO'ya üye olmayı da dis politikasının en öncelikli hedefleri arasına koymuştur. Ancak, CHP hükümetinin 1949 yılında yapmış olduğu üyelik başvurusu, Ittifak'ın Sovyetler'e komsu olan ya da ABD'nin kendilerine yönelik yardım yükümlülüklerinde bir azalmaya yol açacağı endisesiyle hareket eden bazı üye devletlerin (özellikle İskandinav ve Benelüks ülkeleri) itirazları sonucunda kabul edilmemiştir. CHP'nin bu dis politika girişiminde uğradığı başarısızlık, muhalefet partileri ve basının büyük çoğunluğu tarafından eleştiriyeye tabi tutulmuştur. Çünkü söz konusu başarısızlığın, Türkiye'nin Sovyetler karşısındaki savunmasını daha da zayıflatığı, Sovyet tehdidinin gittikçe artmasına yol açacak bir ortamın oluşmasına zemin hazırladığı ileri sürülmüştür. 14 Mayıs 1950 genel seçimlerini DP'nin kazanması, NATO'ya üye olma çabasının dis politikada sahip olduğu öncelik konusunda hiçbir değişime yol açmamıştır. 25 Temmuz 1950 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından Kore'de savaşan BM kuvvetlerine Türkiye'nin 4500 mevcutlu bir Tugay gönderme kararının alınması iç siyasal sistemde büyük tartışmalara yol açsa da, Türk askerinin BM komutasında yapılan savaşlarda gösterdiği üstün başarılar ve dünya kamu oyununda kazanılan prestij nedeniyle, NATO'ya üyeliğin gerçekleştirilebileceğine dönük yeni bir umut doğurmuştur. Ancak DP hükümeti tarafından Ağustos 1950 tarihinde yapılan üyelik başvurusu da kabul edilmemiştir. Bu asımadan sonra da DP hükümetinin üyeliğe dönük çabaları yoğunlaşarak devam edecektir.

Bu çalışmamızda, ilk olarak, NATO'nun kuruluşundan itibaren Türk dis politika yapıcılarının Ittifak'a üyelik yönünde gösterdikleri çabalar incelenecektir. Bu bağlamda iki farklı dönemde, (CHP ve DP hükümetleri dönemi), NATO üyeliğine dönük dis politika tercihinde bir değişiklik olup olmadığı ortaya konmaya çalışılacaktır. 1950 Ağustosunda yapılan başvuru sonucunda yaşanan başarısızlık dönemi ve bu tarihten itibaren, dis politika yapıcılarının çabalarıyla söz konusu engellerin kaldırılması, Ittifak üyesi ülkelere gelen endiselerin giderilerek NATO üyeliğinin 1952 yılında gerçekleştirilmesi arasındaki dönem ayrıntılarıyla incelenmeye çalışılacaktır. Türk dis politika yapıcılarının çabalarının yanında Türk basınının NATO'ya üyelik konusunda ortaya koyduğu yaklaşımlarda farklı dönemler ele alınarak ayrıntısıyla incelenecektir.

A- İKİNCİ DÜNYA SAVASI SONRASI NATO'NUN KURULUSU VE TÜRKİYE'NİN NATO'YA YÖNELİK DISPOLİTİKA YAKLAŞIMI

İkinci Dünya Savaşı, Avrupa ülkelerinin ekonomik ve askeri açıdan büyük oranda tahrip olmalarına neden olmuştur. ABD ve Sovyetler Birliği, savaş sonrası

basat güç ve daha sonra iki kutuplu dünyanın blok liderleri olmuslardı. İkinci Dünya Savası devam ederken, savaş sonrası uluslararası sistemi denetim altında tutmak ve dünyanın neresinde olursa olsun uluslararası barışı sürdürme sorumluluğunu taşıyacak BM Örgütü'nün kurulması tasarlandı. 1947-1948 yılları boyunca Avrupa ülkelerinde korku hakimdi. Çünkü bu yıllarda bu ülkelerde komünist partileri çok etkindi. Komünist partileri, Avrupa ülkelerinin birçokunda siyasi grevler ve sabatoj hareketlerini organize ediyorlar ve açıkça "... Kızıl ordu yakında burada olacak" diyorlardı. Sovyetler Birliği'nin desteklediği bu hareketlerin önlenememesi için Avrupa'nın ekonomik olarak kalkındırılması gerekiyordu (DULLES, 1950: 100-108). Bu amaçla, Avrupa ülkelerinin ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlamak için Marshal Planı tasarlandı. Avrupa ekonomisinin yeniden kalkınmasını sağlamaya yönelik bu adımlar atılırken, 1948 Subat ayında Çekoslovakya'da meydana gelen komünist darbe Avrupa'nın güvenlik sorununu tekrar ön plana getirdi. Avrupa'nın güvenliğini sağlamak amacıyla, Amerikan tarihinde barış döneminde kurulan ilk askeri ittifak olan Kuzey Atlantik Andlaşma Organizasyonu (NATO) kuruldu. Truman yönetimi tarafından, komünist yayılma tehlikesine karşı Türkiye ve özellikle bir iç savaş ortamında bulunan Yunanistan'a 400 milyon dolarlık yardım yapılması yönünde karar alındı. Bu yardım, alan ülkeler için NATO'ya dahil olan ülkeler gibi bir güvenlik semsiyesi sağlamasa da, Amerika'nın Sovyet etki sahasının yayılmasına karşı, Türkiye ve Yunanistan lehine kararlılığını ortaya koyması açısından önemlidir (KISSINGER, 1965: 3).

4 Nisan 1949 yılında NATO'nun kurulması ve bu ittifak sistemi ile Amerika'nın Kollektif İttifak Sistemini benimsemesi, Türkiye tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminden itibaren, dış politikasını bir büyük güce dayayarak yürütme politikası, Cumhuriyet döneminde de, başlangıçta Batılı Devletlerle girilen mücadelede Sovyetler Birliği'ne dayanmak şeklinde ortaya çıkmıştı. 1930'lu yıllarda dünya konjonktüründe meydana gelen değişiklikler Türkiye'yi Batılı devletlerden İngiltere ve Fransa ile yakın ilişkilere itmisti (DONOVAN, 1982: 56). İkinci Dünya Savaşı sonrası, bu devletlerin askeri ve ekonomik açıdan yıkıma uğramaları sonucunda, Türkiye'nin yaklaşık 150 yıldır izlemekte olduğu bir büyük güce dayanma yönündeki dış politika stratejisinin eksenini, Sovyet yayılmacılığına karşı bu devletleri de güvenlik semsiyesine alan Birleşik Devletlere kaymıştır. Savaş sonrası, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye karşı izlediği toprak talebini de içeren dış politikası ve komünist ideoloji ihracı çalışmaları, Türk siyasal elitinde büyük bir endişe doğurmuştur. Amerika'nın, Sovyet tehditlerine karşı, Missouri zirhalisini Türkiye limanlarına göndererek sağlamış olduğu destek ile alınan yardım kararı, Türkiye'nin güvenlik ekseninin Amerika'ya kaymasına hız kazandırmış ve Türk siyasal eliti için, bu devletin liderliğinde kurulan güvenlik organizasyonlarına üye olmak, ülkenin ulusal çıkarları ile esit görülmüştür (ARMAOĞLU, 1989: 518). Bu dış politika hedefinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının 1949 yılında yapmış olduğu ilk başvuru, Amerika'nın itirazı olmamasına rağmen, NATO'nun küçük üyeleri ve İngiltere'nin ileri sürdükleri, Sovyetler'i tahrik etmemek tezi nedeniyle kabul edilmemiştir. İngiltere, Türkiye'nin kurulacak bir Orta Doğu Komutanlığı içinde yer almasını istediği için, Türkiye'nin NATO üyeliğine karşı çıkmaktaydı (Mc COY, 1987: 38, 79, 85, 119, 123). Dönemin Disisleri Bakanı Necmettin Sadak'a göre, "Türkiye'nin Atlantik Paktına alınmaması büyük bir yanlış" (ARMAOĞLU, 1989: 519).

Türkiye'nin ilk tam üyelik başvurusunun kabul edilmemesinden kısa bir süre sonra patlak veren Kore Savaşı'na, Amerika'dan sonra en büyük askeri kuvveti veren Türkiye'deki yeni Demokrat Parti Hükümeti, 3 Ağustos 1950 tarihinde tekrar tam üyelik başvurusunda bulunmuştu. Ancak bu başvuru da kabul edilmemişti. Başbakan Adnan Menderes, 7 Ağustos 1950 tarihinde Milliyet gazetesi kurucusu ve sahibi Ali Naci Karacan'ın, 1949 yılında Halk Partisi iktidarının yapmış olduğu NATO'ya tam üyelik başvurusunun, Türkiye'yi Sovyet tehdidi karşısında yalnız bırakıp bırakmadığı yolundaki sorusunu, "... Türkiye güvenlik açısından oldukça ciddi bir durumla karşı karşıya kalmıştır". şeklinde yanıtlamıştı (MILLİYET, 7 Ağustos 1950). Buna karşılık Demokrat Parti iktidarının 3 Ağustos 1950 tarihinde yapmış olduğu tam üyelik başvurusu, muhalefetteki Millet Partisi'nin Meclis'teki tek üyesi olan Osman Bölükbaşı tarafından eleştirilmişti. Bölükbaşı, başvuru yapılmadan önce, İttifak üyesi devletlerden üyeliğin kabulü yolunda önceden garanti alınmış olması gerektiğini, Türkiye'nin başvurusunun kabul edilmemesi durumunda Sovyetler karşısındaki durumunun daha da zayıflayacağını ileri sürmüştür (TBMM Tutanak Dergisi, 1950: 164-165). Ancak Kore Savaşı'nda Türk Tugayı'nın gösterdiği büyük başarı Amerikalıların ve bütün dünyanın takdirini kazanmıştı. Demokrat Parti yönetimi için, BM çerçevesinde askeri kuvvet kullanımı yaptırımının içinde yer alan Türk askerinin dünya barış ve güvenliğinin korunması için gösterdiği başarı haberlerinin yayıldığı bu dönem üyelik başvurusu için çok uygun bir zaman dilimi olarak görülmüştür. Başbakan Adnan Menderes, Hükümeti'nin yapacağı tam üyelik başvurusunun reddedilmemesi gerektiğinin nedenlerini 1951 Haziranı'nda düzenlenen bir il kongresinde şu şekilde ifade etmiştir:

"... Kore'de müsterek sulh ve emniyetin korunmasını ve bütün milletlerin hürriyet, istiklal ve emniyet içinde yaşamaları gibi insani gayelerin tahakkuk ettirilmesi uğrunda dövüşüyoruz. Atlantik Pakti sayet bu gayelerin tahakkuku için kurulmuş ise biz de bu pakti teskil eden devletlerin mesuliyetlerine iştirak etmek ve kurdukları emniyet sistemine girmek istiyoruz. Memleketimiz müsterek emniyet sisteminin kuvvetlendirilmesi yolunda birçok milletlerden çok daha büyük gayretler sarf etmiş ve etmektedir. Bir kısım devletler, BM camiasının kendilerine sağladığı emniyeti kendileri için kafi görmezler de ayrıca bir pakt vücudına getirmek suretiyle hususi emniyetlerini ayrıca sağlamak pesinde kosalarsa ve böyle bir pakta dahil olmak isteyen ve hak kazanmış bulunan bir memlekete ret cevabı vermek haklı ve kolay olmaz.. Atlantik Pakti bir mintika paktidir diye bir ret sebebi ortaya atılacak olursa, dostumuz İtalya'nın bu pakta alınmasının bu iddiayı ortadan kaldırmış olduğunu kabul etmek icap eder"(Ayin Tarihi, 1951: 11).

Başbakan Menderes, kamu oyuna bu şekilde açıklamalarda bulunurken, dış basın kuruluşları ile yapmış olduğu röportajlarda Hükümeti'nin güvenlik alanındaki hedeflerini öne çıkariyordu. Başbakan, Hükümeti'nin yapmış olduğu üyelik başvurusunun kabul edilmemesinden sonra, Amerikan Columbia Broadcasting Corporation muhabiri ile yapmış olduğu röportajda Türkiye'nin güvenlik alanındaki beklentilerini ortaya koymuştur. Menderes, muhabirin "Atlantik Paktına alınmak

veya Amerika'dan bir emniyet garantisi almak bakımından Türkiye'nin arzuları nedir?" sorusunu su şekilde yanıtlamıştır:

"... Sulh, harp gibi bölünmez bir bütün teskil ettiğinden yalnız Garbi Akdenizin emniyetini derpis eyliyen Atlantik Paktini tamam bir sistem addetmekteyim. Kore hadiseleri tecavüzün daima zayıf noktalara veya emniyeti layiki ile teskilatlanmamış, bos bırakılmış mintikalara teveccüh ettiğini bir kere daha göstermiştir. Bu itibarla Akdeniz emniyetinin bir kül olarak mütalaa edilmesi lazımdır. Emniyet zincirinin Garp halkası perçinlenirken Sarki Akdeniz'de de buna muvazi olarak Amerika Birleşik Devletlerinin dahil olacağı bir emniyet sisteminin bir an evvel kurulmasını ve bu suretle her türlü tecavüz emel ve tesebbüslerine sed çekecek devamlı ve gediksiz bir sulh cephesinin teskilini zaruri görmekteyim"(Ayin Tarihi, 1-30 Nisan 1951: 93).

Demokrat Parti Hükümeti tarafından, Türkiye'nin Amerika'daki Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin'e gönderilen bir yazı ile, Başbakanın yukarıda ifade ettiği düşünceleri doğrultusunda, Türkiye'nin savaş öncesi kurmuş olduğu Üçlü Ittifak'a Amerika'nın katılması isteniyordu. Büyükelçi Erkin, Türk Disisleri Bakanlığı'ndan aldığı bu talimat üzerine Amerikan Disisleri Bakanlığı'ni ziyaret etmiş; Disisleri Müstesar yardımcısı ile yaptığı görüşmede, Ittifak konusunda Türkiye'nin çalışmalarını belirttiikten sonra, "... Sözlü teminat zamanı geçmiştir, evvelce de belirttiğim gibi artık açık, kesin ittifak istiyoruz" diyerek Hükümeti'nin görüşlerini aktarmıştır. Erkin, Amerikan kamu oyu ve yasama organlarının Türkiye'ye karşı çok olumlu bir atmosfer içinde bulunmasına karşın Disisleri Bakanlığı'nin harekete geçmemesini eleştirmiştir. Müstesarın, Türkiye'nin Akdeniz Savunma planlamasına katılmasının güvenlik alanında önemli bir başarı olduğunu belirtmesine karşın Büyükelçi Erkin, "... Siyasi ahitle temin edilmeyen askeri anlaşmaların değeri yoktur..." yanıtını vermiştir. Müstesar, iki dost memleket arasındaki ilişkilere gölge düşürmeden bu alanda ortak çabaların devam ettirilmesi gerektiğini söylemiştir (ERKİN, 1992: 219).

B- DEMOKRAT PARTİ'NİN NATO ÜYELİĞİ BASVURUSU (3 AGUSTOS 1950) VE TÜRK BASINININ NATO ÜYELİĞİNE YAKLASIMI

DP hükümeti 3 Agustos 1950 tarihinde NATO'ya tam üyelik için başvurmuş, Türkiye'nin yapmış olduğu bu başvuru Strazburg'da toplanan NATO Bakanlar Konseyi'nde ele alınmıştır. Türkiye'nin 3 Agustos başvurusunun olumlu sonuç doğurmayacağı yönündeki ilk ipuçlarını İngiliz Disisleri bakanlığı sözcüsünün aynı tarihlerde ortaya koymuş olduğu su ifadelerde görmek olasıdır:

"(...) Bu sorunu, Atlantik Ittifaki'nin diğer üye uluslarıyla birlikte incelememiz ve bir karara varmamız gerekmektedir. Türkiye ile mevcut bulunan andlaşma Türkiye'ye silahlı bir hücum gerçekleştirdi takdirde İngiltere'nin yardımını garantilemektedir. Ittifak üyesi diğer ülkelerin Türkiye ile bu gibi andlaşmaları mevcut değildir. Bu nedenle, Atlantik Ittifaki dolayısıyla girişikleri yükümlülükleri genişletmek istesinde bulunup bulunmadıkları hakkında bir karara varmak kendilerine ait bir sorundur. Türkiye'nin Kuzey Atlantik Ittifakına girmesi bu andlaşmanın teminat altına aldığı bölgenin Ortadoğu'ya kadar

genislemesi sonucunu doguracaktır. Türkiye'nin Ittifaka dahil olması bundan birkaç ay önce olumlu olarak görülmekteydi. Fakat Batı dünyasında komünist tehlikesinin yenilenmiş olması karşısında Batılıların bu husustaki görüşünün değişmiş olduğu anlaşılmaktadır”(Ayin Tarihi, 2 Ağustos 1950: 129).

Türkiye'nin başvurusu, Türk Disisleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Strazburg'da yürütmüş olduğu yoğun görüşmelere rağmen, özellikle NATO'nun Sovyetler'e yakın bölgede bulunan kuzey üyelerinin karşı koyması sonucunda kabul edilmemistir (ARMAOGLU, 1989: 519).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Sovyet yayılmacılığı tehdidini çok yakından hisseden Atlantik İttifakı üyeleri gibi Türk siyasal elitinde ve basın-yayın organlarında Sovyet tehdit algılaması son derece yüksek bir düzeydeydi. Bu durumu Kuzey Kore saldırısı sonrası gazetelerde çıkan yazılarda ve köşe yazarlarının yorumlarında görmek olasıdır.

Türk basınında 25 Haziran 1950 tarihinde 38. paraleli geçen Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye yönelttiği saldırının arkasında Sovyetler Birliği'nin bulunduğu hakkında sanki bir söylem birliği vardır. Gazete sütunları ve özellikle de köşe yazarları incelendiğinde bu çok net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kuzey Kore saldırısı konusunda Türk basınında yapılan değerlendirmeler ya da ağırlıklı olarak hakim olan yaklaşım/yaklaşımlar aynıyla Türk dış politikası açısından da geçerlidir. Bu yaklaşımların odaklandığı iki nokta vardır: Birincisi, bu saldırı Sovyet emperyal ve ideolojik yayılmacılığının bir boyutudur. Türkiye'de bütün yönleriyle bu tehditle karşı karşıyadır. İkincisi de, BM ve NATO gibi örgütler Sovyet yayılmacılığının önündeki en önemli engeldir. Bu nedenle de Türkiye kendi güvenliğini sağlamak amacıyla bu tür kolektif güvenliğe yönelik örgütlere üye olmalıdır. Kuzey Kore saldırısı sonrası dönemin Türk basınına kısaca bir göz atıldığında bu yaklaşımların net bir şekilde ortaya konduğu görülmektedir.

Kuzey Kore saldırısından çok kısa bir süre sonra Yeni Sabah gazetesi yazarlarından Burhan Belge, “Stalin durmasını bilir mi?” başlıklı köşe yazısında saldırının arkasında Sovyetler Birliği'nin olduğu vurguladıktan sonra, kolektif güvenliğin sisteminin etkinleştirilmesini teklif eden şu cümlelerle yazısını bitirmektedir. “Stalin'in durmasını beklemeyerek önüne kuvvetin duvarını çekmek ve durdurmak bizce, daha iyi bir siyasi seyrüsefer tedbiridir” (BELGE, Yeni sabah, 7 Temmuz 1950).

Cumhuriyet gazetesinden Abidin Daver de bu düşüncesini köşe yazısındaki şu ifadelerle ortaya koymaktadır. “(...) Kızıl Çin'in ve bilhassa onu destekleyen Sovyet Rusya'nın fena niyetleri malum ve mücerreb olduğuna göre Amerika'nın pek haklı olarak müzakerelere bel bağlamadığı ve fevkalade hal ilan etmek suretiyle hazırlıklı bulunmak istediği anlaşıyor. Kuvvetten başka hiç bir şeye inanmayan kızıl cepheye karşı kuvvetli olmaktan başka bir çare yoktur”(DAVER, Cumhuriyet, 13 Aralık 1950). Gazete'de yayınlanan bir haberde ise Sovyetler'in sorun ile olan ilişkileri çok daha net ifadelerle şöylece belirtilmektedir: “Kızıl Kore kuklasının iplerini elinde tutan Sovyet Rusya da, Kore harbini mümkün olduğu kadar uzatmak ve Birleşmiş Milletlerden pek fazla yardım görmiyen Amerika'ya ugrastırmak, yormak, yıpratmak, bezdirmek ve bu arada Kızıl ordudan tek bir nefer vermeden bu işi peyklerine gördürmek istiyor. Kızıl Çarlığın maksadı Kore'yi bir ülser, hatta bir kanser haline getirmektir”(Cumhuriyet, 18 Ağustos, 1950).

Zafer gazetesinden Mümtaz Faik Fenik ise, 3 Ocak 1951 tarihli makalesinde Kuzey Kore saldırısının arkasındaki Sovyet dış politikasının hedeflerini irdelemekte ve su tespitinde bulunmaktadır: “Atlantik Pakti devletlerinin son defa Brüksel’de aldıkları kararlar malumdur. Pakta dahil devletler, Sovyetlerin herhangi bir taarruzu karşısında gafil avlanmamak için çok ciddi tedbirler almışlar, müsterek ordunun baskınlarını dahi tayin etmişlerdir. Bundan sonradır ki, Moskova bu sahayı bosalırmak ve hazır bir lokma halinde elinde bulundurmaya ümitlerini kaybetmiş ve tekrar uzak sarkı dönmüştür. (...) Kore’deki büyük taarruzun başlaması son bir gayrettir. (...) Moskova’nın takip ettiği politika, guya müttefikleri iki siktan birini tercih etmeğe mecbur bırakmaktır: Uzak Dogu mu, Batı Avrupa mı?” (FENİK, Zafer, 3 Ocak 1951).

Türk basınında hakim olan bu görüş, DP hükümetinde de mevcuttur. Sovyet yayılmacılığı hakkında hükümet kanadında hakim olan bu görüş nedeniyle ki, NATO üyeliği öncelikli bir dış politika kararı ve hedefi olarak öne çıkmıştır. DP’nin 3 Ağustos tarihli başvurusu sonrasında Kore sorununun doğurduğu endişeler sonucu, kolektif güvenlik yönündeki eğilimlerin ve sonuç olarak da NATO’ya Türkiye’nin tam üyeliğinin Türk basınında daha net söylemlerle ifade edildiği bir döneme girilmiştir. Kore sorunu karşısındaki basının kullandığı ifadelerde Sovyet saldırganlığına bir set çekmek zamanı geldiği yolundaki düşünceler bir anlamda Türkiye’nin üyeliği yönündeki istekleri örtük bir şekilde çağrıştırmaktadır. Örtük ifadelerin nedeni ise bastan itibaren Kore’ye yapılan yardımla NATO üyeliğinin iki farklı dış politika kararı olduğu yönündeki yaygın görüştür. Bu görüş hem hükümet kanadında hem de basın organlarında sıkça dile getirilmiştir.

Zafer gazetesi yazarlarından Mümtaz Faik Fenik 7 Ağustos 1950 tarihli köşe yazısında, Disisleri Bakanı Fuat Köprülü’nün Strazburg’da NATO üyeliğine yönelik olarak yürüttüğü diplomatik girişimlere değinmekte, Türkiye’nin üyeliğine karşı koyan ülkelerin görüşlerinin son gelişmeler ışığında pek fazla tutarlı olmadığını ileri sürmektedir. Fenik, yazısında NATO’nun itirazcı üyelerinin Türkiye’ye nasıl bakması gerektiğinin ipuçlarını vermektedir. Türkiye, kendisine verilen her türlü görevi başarabileceğini Kore savaşında ispatlamıştır ve her zaman da ispatlanmaya hazırdır. M. Faik Fenik’in yazısında bu noktalar şu ifadelerle ortaya konmuştur:

“ (...) Atlantik Paktına dahil olan devletlerin Türkiye’yi şimdiye kadar aralarına almamakla düştükleri hatayı tamir edeceklerini kuvvetle tahmin etmek onlara geniş bir başarı payı ayırmak demektir. Türkiye, son Kore harbi dolayısıyla, Birleşmiş Milletlerin barış ülküsüne ne kadar candan bağlı olduğunu, can feda etmesini bile göze alarak ispat etmiştir. (...) Bir harpte makinenin, malzemenin yanısıra arslanca döğüşmesini bilen erlere de ihtiyaç olduğu aşîkardır. (...) Bu cesaret ve kahramanlık ise Türkiye’de bol bol mevcuttur. Kore’deki son harp ispat etmiştir ki, muvaffak olmak için, imanli, ideale sadık, döğüşmesini bilen piyadelere siddetle ihtiyaç vardır. (...) Bu bakımdan Türkiye’nin Atlantik Paktına alınması bir atıfet olmayacak, bir taraftan memleketimizin emniyeti daha ziyade sağlanırken aynı zamanda Pakt da Türkler sayesinde kuvvetlenecektir” (FENİK, Zafer, 7 Ağustos 1950).

Hürriyet gazetesinin NATO üyeliğine yaklaşımları örtük bir şekilde olsa da Mümtaz Faik Fenik'in işaret ettiği noktayla çakışmaktadır. Gazeteye göre, Kore yarımadasında Sovyet saldırganlığının ortaya çıkması Avrupa'nın güvenliği konusunu bir kez daha ön plana çıkarmıştır. Avrupa, kendi güvenliğini sağlayacak konumda olmadığı ve bu sorunun nasıl çözümleneceği şu satırlarla belirtilmektedir:

"(...) Bugünkü şartlarda Avrupa kendini müdafa edecek vaziyette değildir. Bugün Avrupa'da İsviçre'den başka hiç bir millet kendi müdafaasına hazırlanmamıştır. Koskoca kırk milyonluk Fransa'nın silah altında İsviçre'den daha az askeri vardır. (...) Avrupalılar adeta kulakları tıkanmış bir vaziyette kendi iç meseleleriyle günlerini gün ediyorlar. (...) Silahsız ve müdafaasız Avrupa, geçen harbde olduğu gibi çirçiplak avlanacaktır. (...) Kuvvetsiz Avrupa'ya istila edecek ordular ise hergün biraz daha kuvvetleniyorlar. (...) Aralarına Almanya'ya da katırmalıdır. Bu devlet her zaman büyük bir Avrupa ordusuna iyi bir nüve olabilir." Dikkat edilirse yazıda, Alman ordusunun bütün yıpranmışlığına rağmen Avrupa güvenliği açısından öneminin belirtilmesi, bir anlamda, hiç savaşılmamış ancak, büyük ve yıpranmamış bir Türk ordusunun önemini gözler önüne sermek amacına dönüktür"(Hürriyet, 18 Ağustos 1950).

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Ömer Sami Çosar köşe yazısının girişinde Türkiye'nin 1949 yılındaki NATO'ya üyelik başvurusunun reddedilmesinin sebeplerini ifade etmektedir. Çosar'a göre, başlangıçta Türkiye'nin üyeliğine dönük iki itiraz noktası bulunmaktadır. Birincisi, Türkiye'nin bir atlantik devleti olmaması. İkincisi, İskandinav ülkelerinin, Belçika ve Hollanda'nın devamlı Sovyet tehdidi altında olan bir ülke için bir savaşa katılmayı göze almamalarıdır. Birinci nokta, sadece Batı savunmasının düşünülmesi ve tüm dikkatlerin olası bir Sovyet hücumuna odaklanması, bir anlamda, 'Maginot hattı' hatasının tekrarı olmak açısından eleştiriliyor. İkinci nokta da, sorunun ABD ve İngiltere'nin tavrında olumlu yönde meydana gelen değişikliklerle aşılabileceğidir. Çosar tarafından konjonktürün değişmesiyle ortaya çıkan yaklaşım farklılıkları ve Türkiye'nin üyeliğinin sağlayacağı kazançlar şu satırlarla ifade edilmektedir:

"Daha birkaç ay eveline kadar Türkiye'nin Atlantik Paktına istiraki bahis mevzuu edildiği vakit isitmemezlikten gelen Batılılar dün bu teklif üzerinde durduklarını ihsas etmişlerdir. Kore'de bir tecavüz ile karşılaşmış Amerika bu uzak topraklara asker göndermek mecburiyetinde kalmış ve onu Türkiye basta olmak üzere bazı devletler takip etmişlerdir. Kore, Japonya'ya doğru uzanan stratejik bir yoldur. (...) Gerisinde bütün Orta Doğu petrollerini ve Süveyşi tutan Türkiye'de aynı hadise vukua gelemes. Batıların, Kore tecavüzünden edindikleri tecrübe ile Türkiye'yi Atlantik Paktına almaları ihtimali kuvvetlenmiştir. (...) Türkiye'nin Atlantik Paktına girmesiyle de bolşeviklerin güney taarruz cephesi de kapatılmış olacak ve Batıların Kore'de tecavüze silahla girmek kararından sonra aldıkları en makul tedbir de bu olacaktır" (COSAR, Cumhuriyet, 3 Ağustos 1950).

Yeni İstanbul gazetesi Türkiye'nin NATO üyeliginin önündeki engellere biraz daha farklı boyutta bir yaklaşım getirmektedir. Örneğin; şu satırlardaki ifadeler diğer gazete köselerinde çok fazla rastlanmamaktadır: "(...) Pakti kuranlardan biri, isterse mini mini isterse kocaman bir devlet olsun, söz gelisi, bize tam solcu olmayışımız yüzünden, kirginlik duyar da ayak direrse paktin dışında bırakılacakımıza şüphe yoktur. Avrupa memleketleri, parti politikalarına, gözleri kararmış orta çağ müminleri gibi, uzlaşmaz bir taassup ruhu sindirmişlerdir." Gazeteye göre, Amerikan dış politikası daha gerçekçi temellere oturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye, dış politikasında büyük bir yalnızlık ve ekonomik olarak da büyük bir çöküntü içerisinde. Dış politikada meydana gelecek bir atılımın iç politikada ve ekonomi alanında da çok olumlu bir etkisi olacaktır. Gazete satırlarında iç politika-dış politika ve ekonomi üçlüsünün birbirleriyle olan karşılıklı etkileşimleri şu şekilde ifade edilmektedir:

"(...) İç politikamızın en aksak noktası, ekonomik düzenimizin bozuklugudur. Dış pazarlarımızı tıkayan şartlar giderilir ve bize, başka milletlere olduğu gibi ekonomik yardımlar yapılırsa belimizi kısa zamanda doğrultabiliriz. Dış politikadaki güçlüklerimiz, Atlantik Paktına henüz alınmamış olumuzdan ileri gelmektedir. Fakat iç politika dış politikaya nasıl tesir ederse, dış politikada iç politikaya öyle tesir eder. H. P. Hükümeti, bütün hatalarına rağmen, Atlantik Paktına girmemizi sağlamış olsaydı, seçimlerin neticeleri başka türlü olabilirdi. (...) Atlantik Paktına alınmamak yüzünden doğacak bir hayal yıkılışının, taahhütlerine bağlı kalmayı bir şeref bilen Türk gönüllerinde yaratacağı kudretli tepkilerdir. Zaman, böyle tepkilerin, bile bile uyandırılmamasını emredecek kadar çok ciddidir" (Yeni İstanbul, 7 Ağustos 1950).

Ulus gazetesi yazarlarından Hüseyin Cahit Yalçın ise 9 Ağustos 1950 tarihli köşe yazısına, Türk Disisleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Strazburg'da bazı NATO üyesi ülke disisleri bakanlarıyla yürütmüş olduğu gayr-i resmi görüşmelerin, Türkiye'nin Ittifaka dahil edilmesi sonucunu doğurabilecek müjdeli bir haber olduğunu ifade ederek başlıyor. Yalçın'a göre NATO üyesi bazı ülkelerin coğrafi bakımdan Türkiye'nin Atlantik ülkesi olmadığı yönündeki itirazları ile Sovyetler Birliği'nin tahrik edileceği tezleri herhangi bir değer ifade etmemektedir. Çünkü Türkiye uzun bir dönemdir Sovyet tehdidine maruz kalmış ve bu tehdidi tüm dünyaya anlatmak için yoğun diplomatik çaba harcamıştır. Hüseyin Cahit Yalçın, diğer yazarlardan farklı olarak NATO'yu sadece bir güvenlik örgütü olarak algılamadığını da şu satırlardaki ifadeleriyle net bir şekilde ortaya koymaktadır: "(...) Türk milleti Batı medeniyeti davasına ne kadar samimiyet ve ciddiyet ile iştirak ettiğini iç ve dış politikasında inkar kabul etmez delillerle isbat etmiştir." Yalçın, aynı zamanda, diğer yazarlardan bir adım daha öne geçmekte ve Türkiye'nin gerçek yerinin ne olması gerektiğini iddialı bir şekilde şu satırlarla ifade etmektedir: "(...) Atlantik Misakına Türkiye'nin kabulü komünist taarruzu karşısında endişeye düşen dünyayı tatmin hususunda büyük bir tesir yapacağı ve medeniyet dünyasının tesanüdünü itmar ve tesbit edeceği muhakkaktır. Aynı zamanda, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Emniyet Konseyine aza seçilmesi bizim pek tabii ve mesru bir hakkımızı tanımak manasını ifade edecektir." Görüldüğü gibi Hüseyin Cahit Yalçın BM Güvenlik Konseyi'nde

temsil edilmeyi istemektedir. Ancak bu temsil hakkının bes daimi üyeligin altıya çıkartılıp/çıkartılmamayı mı içerdiği net olarak belirtilmemiştir. Ancak, biraz abartılı bir talep olsa da, Kore’de BM ideallerine bağlılığı, dolayısıyla da dünya güvenliğine büyük katkılarından ve ABD’ne en büyük oranda yardım eden devlet olması sebebiyle bu tür bir talep de ileri sürülebilir. Tabii olayın iç politika boyutu da ihmal edilmemelidir (YALÇIN, Ulus, 9 Ağustos 1950).

C- DEMOKRAT PARTİ’NİN İKİNCİ KEZ NATO ÜYELİĞİ BASVURUSU VE OTTOVA GÖRÜŞMELER SÜRECİ

DP hükümetince 3 Ağustos 1950 tarihinde yapılan NATO üyeliği başvurusunun reddedilmesinden sonra, Türk dış politika yapıcıları üyelik yönündeki diplomatik çabalara hiç ara vermemişlerdir. Bu dönemde Türkiye’nin Kore’ye göndermiş olduğu Türk Tugayı’nın üstün başarıları ABD ve Batı basınında geniş yer tutmaktadır. Söz konusu başarıların Türkiye’nin NATO üyeliği sorununu sürekli gündemde tutmasına olanak tanıdığına ve diplomatik girişimlerinde manevra alanını genişlettiğine şüphe yoktur.

Bu sırada incelemelerde bulunmak üzere Amerika’nın Disisleri Yakındogu Bakan yardımcısı George Mc.Ghee ve Atlantik İttifaki Güney Cephesi Komutanı Amiral Carney de Ankara’yi ziyaret etmişlerdir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, bu üst düzey Amerikalı görevlilere, Türkiye’nin güvenlik endiselerine yönelik önlemlerin alınmasında Amerika’nın ve Batı ülkelerinin yavaş hareket etmelerinden duyduğu üzüntüyü bildirmiştir (ERKİN, 1992: 221).

1951 yılı içerisinde de NATO yapılanması yönündeki çok büyük gelişmeler sağlanmıştır. ABD Genelkurmay Başkanı Omar Bradley 1951 Ağustosunda düzenlemiş olduğu bir basın toplantısında NATO Komutanlığı’na General D. Eisenhower’ın tayininden bu yana Avrupa’lı üyelerle de yapılan işbirliği sonucu büyük ilerlemeler sağlandığını ve daha ileri bir savunma düzeninin kurulması için Amerikan radar sistemine bağlı olacak bir sistemin Avrupa’da da kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bradley konuşmasında, Türkiye’nin kendileri için son derece stratejik öneme sahip bir ülke olduğunu ifade etmiştir (Aydın Tarihi, 1951: 190).

1951 yılı Ağustosunda Londra kaynaklı haberlerde İngiliz resmi çevrelerinde NATO Konseyi’nin Türkiye ve Yunanistan’ın İttifaka alınmaları ve Almanya’nın silahlanması konusunda karar vermek üzere eylül ve ekim aylarında toplanması olasılığından bahsedilmektedir. Gerçekten de bu duyumlarda ifade edildiği üzere Belçika Disisleri Bakanı ve NATO Konseyi Başkanı Paul Van Zeeland düzenlemiş olduğu basın toplantısında NATO Konseyi’nin 15 Eylül 1951 tarihinde Ottova’da ve Ekim ayı sonunda da Roma’da toplanacağını bildirmiştir. Konsey sözcüsü, bu toplantılara ait gündemlerin henüz kesin olarak hazırlanmamış olduğunu bildirmiştir. Ancak bununla beraber sözcü, Ottova Konferansı gündeminin özellikle siyasi ve iktisadi içerikli olacağını ifade etmiştir. Sözcü Zeeland, Türkiye ve Yunanistan’ın NATO’ya kabul edilmeleri konusundaki görüşmelerin 15 Eylül’e kadar yeterli bir ilerleme safhasına ulaştığı takdirde bu ülkelerin İttifaka alınmaları konusunun incelenmesinin olası bulunduğunu belirtmiş ve sunları söylemiştir: “Türkiye ve İspanya meselesinin dahi müzakere edilmesi muhtemeldir. Fakat bunun için 12 memleketten birinin bu arzuyu ihzar etmesi lazındır. Şimdiye kadar hiçbir memleket bu meselenin gündeme geçirilmesini istememiştir”(Aydın Tarihi, 1951: 191).

Ottova'da yapılacak NATO Bakanlar Konseyi toplantıları öncesinde Türk basınında NATO ile Dogu Akdeniz savunmasına dönük düzenlemeler ve Ankara Ittifaknamesi'ni karsılastıran köşe yazıları yayımlanmıştır.

Eski basbakanlardan Necmettin Sadak "Atlantik Pakti Dogu Akdeniz Müdafaası ve Türkiye'nin emniyeti..." başlıklı makalesinde Fransız Disisleri Bakanlığı'nın resmi sözcüsünün Cumhuriyet gazetesine vermiş olduğu demecindeki su ifadelerini, " (...) Türkiye'nin Fransa ve İngiltere ile 1939'da imzaladığı ittifak, Atlantik Pakti ile Dogu Akdeniz arasında bir köprü vazifesi görmektedir. (...) Türkiye, İngiltere ile Fransa'nın müttefikidir. İngiltere ve Fransa ise Atlantik Paktına dahildirler. (...) Amerika'nın da Truman doktrini ile Türkiye'ye ilgisi malumdur. (...) Türkiye bir tecavüze uğradığı takdirde Fransa ile İngiltere ve dolayısıyla bütün Atlantik bloku harekete geçecektir." ele almakta ve bu ifadeleri diğer NATO üyesi ülke yetkililerinin sözleriyle karsılastırarak bazı paradoksların varlığını ortaya koymaktadır. Sadak'a göre, bölgesel bir savunma anlasması olan Ankara Ittifaknamesine Amerika'nın da katılması olanak dahilindedir. NATO, Türkiye için elverişli değildir. Çünkü bu Ittifak'ın çalışması çok ağır, herhangi bir saldırı karsısında harekete geçmesi çok zordur. Bir saldırı olduğu takdirde, NATO içinde bilfiil Türkiye'ye yardım edebilecek devletler yalnız Amerika, İngiltere ve Fransa'dır. Amerika'nın da bu Üç'lü Ittifak'a ahdi olarak katılması Türkiye'nin güvenliğini garanti eder. Sadak, geçmiş dönemde Fransa'nın bu tezini konustığı Amerikalı uzmanların kabul etmediklerini belirtiyor. Ona göre Türkiye'nin güvenliğini sağlayabilmek için, Ankara Ittifaknamesi kapsamında yapılması gereken askeri hazırlıkların biran önce tamamlanması ve Amerika'nın askeri malzeme yardımı yapması gerekmektedir. Türkiye'nin dış tehdit algılaması ve bu çerçevedeki güvenlik yaklaşımları bağlamında ele alındığında Necmettin Sadak'ın su ifadeleri önem arz etmektedir:

"Atlantik pakti bloku ile Dogu Akdeniz müdafaasında Türkiye'nin İsbirligi yapacağı sık sık söyleniyor. Bu iyi birseydir. Fakat Türkiye'yi tatmin etmez. (...) Türkiye'nin, Yunanistan'la birlikte Dogu Akdeniz müdafaasına ıstıraki -korkarız- Türkiye için tek taraflı bir yardım vazifesi şeklinde kalır! Dogu Akdeniz tabiri üzerine çok duruluyor. Halbuki Türkiye Akdeniz'den bir tecavüze uğramıyacaktır. Türkiye'nin başka hudutları acaba, bu Dogu Akdeniz tabirine giriyor mu? Yoksa, bütün bu müstakbel ve müfrez müdafa tertipleri, tecavüz Türkiye'den geçip Akdenizi tehlikeye koyduğu zaman mı harekete geçecek?" (SADAK, Aksam, 24 Ocak 1951).

Sadak'ın temel endisesi, Türkiye'nin dar bir güvenlik semsiyesi içine alınmasıdır. DP hükümetinin dikkatinin bu soruna çekilerek bitirilen yazıdaki isaret edilen noktaların ve endiselerin önemli olduğunu düşünüyoruz.

Necmettin Sadak gibi Ankara Ittifaknamesi ve NATO'yu karsılastıran bir yazı da ulus gazetesi yazarlarından Hüseyin Cahit Yalçın tarafından kaleme alınmıştır. Yalçın'ın da makalesinde yanıtlamaya çalıştığı temel sorun sudur: Ankara Ittifaki'na göre Avrupa'lı bir devlet tarafından Türkiye'ye bir saldırı meydana geldiği zaman İngiltere ve Fransa'nın andlasmaya göre yardım etme yükümlülüğü vardır. Saldırı karsısında NATO üyesi ülkelerin tavrı ne olacaktır? Ankara Ittifaknamesi Türkiye ile NATO'ya üye devletler arasında bir köprü vazifesi görebilir mi? Yazar'a göre o ana

kadar olan gelismeler Türkiye için hayati önemde olan bu konu üzerinde, hükümetin pek fazla durmadığını ve diğer NATO üyesi ülkelerin de bu tür bir yükümlülükten kaçınmalarının sorunun kaynağı olduğunu vurgulamaktadır. Yalçın'a göre, Ankara İttifakı'nın Türkiye'yi, savaş ancak Akdeniz'e sıçradığı takdirde İngiltere ve Fransa'nın yanında savaşa katılacaktır. Türkiye'ye dokunmadan Batı cephesinde basılayacak bir saldırı karşısında Türkiye'nin bu iki devlete yardım etme yükümlülüğü yoktur. Bu nedenle Ankara İttifakı'nın bir köprü vazifesi görmesi olanaklı değildir. Çünkü, Türkiye'ye yönelecek herhangi bir saldırı karşısında Fransa, gerekli yardımı sağlayabilecek ne fiziki ne de maddi olanaklara sahip değildir. Türkiye'ye gerekli yardımı sağlayabilecek tek ülke ABD'dir. Fransa'dan beklenen, bir dost ve müttefik olarak Fransa Disisleri Bakanlığı sözcüsünün ifadelerinde belirttiği noktalarda ABD'yi ikna etmesi ve iki İttifak arasında bir köprünün gerçekleştirilmesini sağlamaktır (YALÇIN, Ulus, 26 Ocak 1951). Hüseyin Cahit Yalçın'ın da ortaya koyduğu temel endişe aşağı-yukarı Necmettin Sadak'ın ifade ettiği noktalarla örtüşmektedir. NATO'nun otomatik yardım mekanizmasının olmaması, yardımın niceliği ve niteliğinin tamamen üyelerin inisiyatifine bırakılması her iki makalede de dile getirilen ortak noktadır.

Hüseyin Cahit Yalçın, "Türk Amerikan yakınlığı..." başlığı ile kaleme aldığı diğer bir makalesinde, Türkiye'nin NATO'ya girmesi yönünde Amerikan çabalarının artacağı yolundaki duyumlardan çok memnun olduğunu belirtmekte, bu duyumların doğru olması durumunda İttifak üyeliğinin çok kısa sürede gerçekleşeceğini ifade etmektedir. Yalçın'a göre Türk dış politikası açısından önemli olan, ülkenin güvenliğini sağlamak amacıyla su ya da bu isim altında bir güvenlik örgütüne/sistemine dahil olmak değil, ABD'nin vereceği fiili garanti ya da bu ülkenin tam yükümlülük sahibi olarak örgüt üyesi olmasıdır. ABD'nin Türkiye'nin güvenliği açısından kazandığı boyut Yalçın'ın şu satırlarında net bir şekilde ortaya konmaktadır: "(...) Amerika, İngiltere ve Fransa aynı fikirde olduktan sonra, Türkiye'yi içine alacak herhangi bir müdafaa mısakı bizi tatmin edebilir. Misakin adı bizce ehemmiyeti haiz değildir. Meselenin bütün ruhu Amerika'nın üzerinde toplanmıştır. Onun niyeti ve rızası zorluğu halletmeye kafidir." Hüseyin Cahit Yalçın ABD'ye bu kadar önem ve öncelik tanımasının sebeplerini şu satırlarda ifade etmiştir: "(...) Türk ordusu yüzde yüz makineleştirilmek, zırhlı hale sokulmak, hava ve deniz kuvvetleri de buna göre ayarlanmak ister. Bunu ancak Amerikan yardımı yapabilir. Modern silahlarla teçhiz edilmiş, iyi talim görmüş altmış, yetmiş tümenlik bir Türk ordusunun Yakın-Sarkta ne işler görebileceğini Kore'deki küçük Türk Tugayimiz tereddüde mahal bırakmayacak surette bütün dünyaya isbat etmiştir"(YALÇIN, Ulus, 26 Ocak 1951). Görüldüğü gibi NATO'ya Türkiye'nin alınması yönündeki görüşlerin güçlendirilmesi konusu ne zaman gündeme gelse Yalçın'ın da ifade ettiği şekilde Kore'deki Türk askerinin kahramanlığı örnek olarak gösterilmektedir.

Türk basınında bu değerlendirmeler yapılırken, NATO üyesi ülkelere Fransa'nın Disisleri Bakanı Schuman Eylül ayı başında düzenlemiş olduğu basın toplantısında NATO Konseyi'nin Ottova Konferansı'nda, özellikle, Türkiye ve Yunanistan'ın İttifaka alınmaları konusunun inceleneceğini bildirmiş; Türkiye'nin NATO üyeliğinin kurulacak Ortadoğu Komutanlığına katılması şartına bağlanıp-bağlanmayacağı konusundaki sorulara su yanıtı vermiştir: "Bu hususta teati edilen fikirler çok taraflı bir konferansta henüz karşılaştırmamıştır. Türkiye'nin Pakta

alinması meselesi Orta Dogu Komutanligi meselesine bagli bulunmaktadır. Fakat, bundan, bu Komutanligin teskilinin Türkiye'nin kabulü için sart oldugu manasi çıkarılmamalıdır”(Ayin Tarihi, 1 Eylül 1951: 107).

Aynı tarihlerde ABD Disisleri Bakani Dean Acheson da, Konsey'in bu toplantısında, Sovyetler ve uydularinin saldirilarından korunmak amacıyla kurulan NATO'ya Türkiye ve Yunanistan'in da katilmasi yönünde davet edileceklerini ümit ettigini ifade etmistir (Ayin Tarihi, 15 Eylül 1951: 107).

NATO Konseyi 17 Eylül tarihinde iktisadi konulardaki görüşmeleri bitirmiştir. Konsey toplantılarında aynı gün yapılan ani bir degisiklikle Türkiye ve Yunanistan'in NATO üyeligi konusu görüşülmeye baslanmıştır. Toplantıda ABD Disisleri Bakani Dean Acheson, İngiltere Disisleri Bakani Herbert Morrison ve Fransa Disisleri Bakani Robert Schuman NATO Konseyi'nden Türkiye ve Yunanistan'in tam üye olarak kabul edilmeleri yönünde davet edilmelerini ısrarla istemislerdir. Norveç, Danimarka ve Hollanda Disisleri Bakanlari toplantıda bu konuda söz almamislardir ancak, muhalefetten vazgeçecekleri yönünde tavir sergilemislerdir. Konsey'in 18 Eylül tarihli toplantisinin öğleden sonra yapılan oturumunda NATO Konseyi Bakan Yardimcilari, 12 üyenin de Türkiye ve Yunanistan'in Bati savunmasına herhangi bir sekilde katilmalarini kabul ettiklerini bildirmislerdir. Fakat bakan yardimcilari bu katilimin yalnız bir askeri anlasma ile mi yoksa bu iki devleti tam üye olarak Ittifaka almakla mi olacagi hususunda bir karar almamislardir. Raporda hiçbir tavsiye kararı bulunmamaktadır. Disisleri Bakan Yardimcilarinin raporundaki üyeliğin nasıl olacagi yönündeki belirsizlige karsin ABD Disisleri bakani Dean Acheson, bu iki ülkenin dogrudan dogruya tam haklara sahip üye olarak kabul edilmelerini ileri süren Amerikan hükümetinin teklifini Konsey'e sunmustur. Ittifak'in 10. maddesine göre de böyle bir karar ancak oybirliği ile alınabilecektir. Amerikan teklifine göre Konsey ilgili hükümetler parlamentolarından bu kararı onaylamalarını istemelerini teklif edeceklerdir. Çünkü Fransız ve ABD Anayasalari andlasmada yapılacak her türlü degisikligin yasama tarafından onanmasını öngörmektedir. Ne sekilde olursa olsun Türkiye ve Yunanistan tam üye olarak alindiklari takdirde NATO'nun tekrar gözden geçirilmesi gerekecektir. 6. maddede tesbit edilmiş olan savunma bölgeleri Türk ve Yunan topraklarını içine alacak sekilde genişletilecektir. Türkiye ve Yunanistan'in NATO'ya alınmaları konsundaki Amerikan teklifi daha önce de Bakan Yardimcilari Konseyi'ne sunulmuştur. ABD Disisleri Bakani Dean Acheson görüşmelerde Türkiye ve Yunanistan'in üyeligi için acele hareket etmenin zorunluluğu üzerinde durmuştur. Acheson, Avrupa'yi bir yarımada olarak ele alan General Eisenhower'in düşüncelerini hatırlatmış, bu bölgenin Kuzey ve Güney kanatlarının korunmak zorunda olundugunu ileri sürdükten sonra, bu iki ülkenin Atlantik kuvvetlerine hemen 600-760.000 kişilik önemli sayıda bir kuvvet katma gücünde olduklarını belirtmiştir. Ancak sonuçta bunlar, sadece bir rapor göndermekle yetinmişler ve kararın iki sekilde gerçekleştirilebileceğini bildirmişlerdir: 1- Bu ülkeler NATO'ya tam haklara sahip üye sifatiyla kabul edilebilirler, 2- Sekli tesbit edilecek olan bir Akdeniz Ittifaki'ne üye olabilirler (Ayin Tarihi, 18 Eylül 1951: 110-111).

NATO Konseyi'nin Ottova'daki toplantısında Türkiye ve Yunanistan'in üyeliğine karsi çıkan Ittifak üyesi küçük (Belçika, Lüksemburg, Danimarka, İzlanda, Hollanda gibi) devletler, önemli siyasal kararlar alinirken sözlerine daha geniş yer verilmesini istemektedirler. Bu devletler, siyasal kararların ilk hazırlanış asamalarında

küçük uluslara daha fazla önem verilmesi hususunda bir yöntem tespit edilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu ülkeler tarafından onaylanmayabilecek bazı kararlar tüm süreç boyunca etkili olamamalarından dolayı istemeyerek de olsa onaylanmaktadır. Bu duruma Konsey toplantıları sırasında yaşanan en iyi örnek Danimarka'nın durumudur. Atlantik Pakti Konseyi'nin 18 Eylül tarihli toplantısında Danimarka Disisleri Bakanı Ole Bjorn Kraft adına konuşan sözcü, Disisleri Bakanı'nin oturum açıldığında Kopenhag'dan talimat almasını olası kilacak zamani sağlamak üzere Türkiye ve Yunanistan'ın üyelik sorununun ertelenmesini (talik) teklif amacıyla toplantıda hazır bulunacağını söylemiştir. Konsey'in dönem başkanlığını yapan Belçika Disisleri Bakanı Paul Van Zeeland, Danimarka Disisleri Bakanı'nin bu teklifini kabul etmenin herhangi bir sakıncası olmadığını ifade etmiştir. Bunun üzerine Konsey bu konu yerine bir sonraki maddeye geçerek her devletin savunma durumları hakkındaki raporları dinlemeye geçmiş, söz konusu sorunun görüşülmesi çarsamba gününe bırakılmıştır (Ayin Tarihi, 18 Eylül 1951: 110-111).

18 eylül salı günü geç saatlerde Kanada Parlamento binasında toplanan Konsey Alt Komisyonu karar taslagi önerisi ve NATO'nun iki Akdeniz ülkesini içine alacak şekilde genişletilmesine ait değişiklikler hakkındaki protokol üzerinde çalışmıştır. Çünkü, Türkiye ve Yunanistan Ittifaka kabul edildikleri takdirde bazı maddelerde değişiklikler yapılması gerekecektir. Bu değişiklik, özellikle, andlaşma tarafından garanti altına alınmış olan bölgelerin bu iki ülkeyi de içine alacak şekilde genişletilmesini olanaklı kılmak için altıncı maddede toplanacaktır. Alt Komisyon, aynı zamanda, Ankara ve Atina'ya gönderilecek davetiye taslagini da hazırlamaktadır (Ayin Tarihi, 19 Eylül 1951: 115).

Salı günü yapılan Konsey toplantısında Danimarka temsilcisinin hükümetinin görüşü almak amacıyla Türkiye ve Yunanistan'ın üyeliğine dair görüşmelerin ertelenmesini istemiş ve istegi kabul olunmuştur. Hükümetiyle yaptığı görüşmelerden sonra Danimarka heyeti sözcüsü şu beyanatlarda bulunmuştur: “Disisleri Bakanına gelen talimata göre, Türkiye ve Yunanistan'ın kabulleri hakkındaki karar sureti diğer 11 üye tarafından kabul edildiği takdirde Kraft da hükümeti adına bu kararı kayıtsız-sartsız destekleyecektir.” Danimarka sözcüsünün kullandığı bu ifadeler Türkiye'nin NATO üyeliğinin önündeki en büyük engellerden birini ortadan kaldırmıştır (Ayin Tarihi, 19 Eylül 1951: 115).

NATO üyesi küçük ülkelerden Ittifak'ın genişlemesine yönelik gelen itirazlar, özellikle ABD Disisleri Bakanı Dean Acheson'ın ve İngiltere'nin çabalarıyla büyük ölçüde önlenmiş ve ortadan kaldırılmıştır. Tüm bu çabaların sonucunda kullanılan bazı ifadeler, ‘dis politikanın karşılıklı tavizlerle yönetilen bir ilişki tarzıdır’ ilkesine göre yürütüldüğünü bir kez daha ortaya koymakta gecikmeyecektir. 20 Eylül tarihinde yapılan toplantıda ilgili çevreler, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyeliğine artık kesin gözüyle bakıldığını ancak bunun gerçekleştirilmesinin en önemli şartlarından birisinin Orta Dogu Komutanlığı sorununa bağlı bulunduğu ve bu sorunun henüz çözümlenmekten uzak bulunduğunu ifade etmişlerdir. Halihazırda Amiral Carney'in komutası altındaki bölge, General Juine'e ait merkezi Avrupa ve Amiral Byrnd'in komutasındaki Kuzey Avrupa bölgeleri ile birlikte Atlantik Genelkurmayı idaresinde bulunması halinde Orta Dogu bölgesi General Eisenhower'ın komutası dışında kalacaktır. Orta Dogu Komutanlığı'nın bu geleceği İngiltere'nin istegi üzerine kabul edilmiştir. Orta Dogu bölgesi, Avrupa'daki Müttefik Kuvvetleri Genel Karargahi gibi yalnız Fransa, İngiltere ve ABD temsilcilerinin

bulunduğu daimi komiteye doğrudan doğruya bağlanacaktır. İngiltere, bu Orta Doğu bölgesinin doğrudan doğruya NATO'ya bağlanmasını ve Genelkurmay rolü oynayan ve tamamiyle askeri mahiyete sahip olan Müttefik Kuvvetleri Genel Karargahi gibi daimi komiteye bağlı olmasını temenni etmektedir. Fakat bu tezin kabul edilmesi beklenmemektedir. Öteyandan bu komutanlığa getirilecek Generalin seçilmesine ait hiçbir karara varılmamıştır. Bir İngiliz generali'nin ismi geçmekte ise de Türkiye, ortak savunma hizmetine vereceği kuvvetleri bir İngiliz komutanı emrine koymak istememektedir. Türkiye, bütün bölgenin bir Amerikalı komutana sunulması istegini ortaya koymuştur. Bu konu, Türk-İngiliz-Fransız temsilcileri arasında zorlu görüşme ve pazarlıklara konu olmuştur (Ayin Tarihi, 20 Eylül 1951: 117).

Ottova'da toplanan NATO Disisleri Bakanları Konseyi, 20 Eylül 1951 tarihinde yapmış olduğu son oturumunda, Türkiye ve Yunanistan'ın Ittifaka tam üye olarak alınmasına ve bu ülkelerin NATO'ya girmesini kabule davet eden karar suretinin onaylanmasını oybirliği ile kabul etmiştir. Bu iki ülkenin kabulü ile Kuzey bölgesi güvenliğinin daha da güçleneceğini belirten Konsey şu tavsiyelerde bulunmuştur: "1- Andlaşmanın onuncu maddesine dayanarak üye hükümetler Türkiye Cumhuriyeti ile Yunan Krallığının Kuzey Atlantik Ittifaki'ne girmesine olanak taniyacak dahili formalitelere giriserek bilahare mutabakatlarını ABD hükümetine bildirmelidirler. 2- Türkiye ile Yunanistan karşılıklı kabul belgelerinin ABD hükümetine sunulma tarihinden itibaren Atlantik Andlaşmasında taraf olarak yer alacaklardır. 3- Aynı tarihten itibaren durum gereği altıncı maddede yapılan değişiklik de yürürlüğe girecektir"(Ayin Tarihi, 20 Eylül 1951: 117).

NATO Bakanlar Konseyi'nin Ottova'da yapmış olduğu bu toplantılarda Amerika tarafından diğer üyelerin itirazları giderilmiştir. George Mc.Ghee, Amerikan Hükümeti'nin, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya alınması sonucu meydana gelecek alan genişlemesi itirazlarını ortadan kaldırmak için kullanılan ikna yöntemini şöyle ortaya koymaktadır:

"... Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya dahil edilmeleri konusunda İngiltere ve Fransa ile daha önceden anlaşılmamasına karşın, yapılan görüşmelerde beklenenden çok daha fazla sorun ortaya çıkmıştı. Türkiye ve Yunanistan'ın Ittifaka katılması sonucu alan genişlemesi olacağını ve bu durumda kendilerini Orta Doğu'da tehlikeli bir savaşa sürüklemesinden korkan İskandinav ülkelerinin ileri sürecekleri itirazları karşılamak için argümanları hazırlamıştık. Birçok tartışmalar oldu. Tam bu esnada, diğer dokuz üye ile birlikte lehte karar vermek için konferans salonunda bekleyen İngiltere ve Fransa, olumlu oy vermelerinin karşılığı olarak ulusal çıkarları lehine bir fayda sağlamak kararı aldılar. Fransa vereceği olumlu oyun karşılığı olarak, Akdeniz Donanmasının başına bir Fransız komutanın getirilmesini istemişti. İngiltere ise Türkiye'nin kabul edilmesi yönünde oy vermesinin bedeli olarak, savaş zamanında Türk birliklerinin Orta Doğu'da İngilizler komutasında savaşmasını sağlamaya çalışıyordu. Ancak bu teklif Araplar ve Türkler tarafından şiddetle reddedildi. İngilizlere, eğer Türkler bu teklifinizi kendi arzuları ile kabul ederlerse bizim bu konuda itirazımızın olmayacağını anlattık. İngilizler bu konuda Türklerle

yaptıkları görüşmelerden sonuç elde edemediler. Bu konular üzerinde üç güçün saatler süren siddetli tartışmaları, bir çoğunu Türk-Yunan katılımını desteklemeye ikna ettiğimiz NATO üyeleri karşısında gittikçe sıkıntı yaratan durum, Morrison'un beceriksiz şekilde blöfünü sürdürmesine karşın, Amerikan tarafının sabırlı ve tutumunu değiştirmemesi sonucu sorun halledildi. Birleşik Devletler'in her iki ulus için sağladığı destek bu itiraz noktalarını ortadan kaldırdı. Toplantıda Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya kabul edilmeleri oybirliği ile kabul edildi" (Mc GHEE, 1990: 87-89).

George McGhee'nin ortaya koyduğu şekilde, ABD'nin yoğun çabaları ile varolan itirazların giderilmesi ve engellerin asılması sonucunda yapılan söz konusu davet sonrasında Kanada radyosunda bir konuşma yapan Fransız Disisleri Bakanı ile DP hükümetinin uluslararası gelişmelere yönelik bakış açılarındaki paralellik şu ifadelerde net bir şekilde gözükmemektedir: "Milli hudutlar tarihi karışmıştır ve Batı devletleri demokrasinin müdafaası ve hayat seviyesinin yükseltilmesi için kaynaklarını birleştirmelidirler. bugün her zamankinden daha büyük bir hakikat vardır ki, o da hiçbir milletin ne kadar kuvvetli olursa olsun milletler camiasından kendini çekemeyeceğidir. Çünkü eninde sonunda kendine yetmeyecektir. Ancak karşılıklı işbirliği sayesinde ki, milletler ihtiyaçlarını temin, işsizliği bertaraf ve kaynaklarından tam bir şekilde istifade edebilirler"(Aynı Tarihi, 21 Eylül 1951: 120-121). Bakan Schuman'ın bu ifadelerinde NATO, Avrupa medeniyetinin ayakta kalmasına dönük bir savunma refleksi olarak nitelenmektedir.

Schuman'ın daha çok Avrupa eksenli bu değerlendirmelerinin dışında Türkiye'nin NATO üyeliğine davet edilmesi konusunda en önemli açıklamalar yine ABD yetkilileri tarafından yapılmıştır. Bu bağlamda ABD Disisleri Bakan Yardımcısı'nın açıklamalarında şu ifadeler yer almıştır:

"NATO Konseyi Türkiye ve Yunanistan'ın bir an önce Ittifaka alınmaları için oybirliği ile karar aldı. Üye devletlerin Parlamentoları da bu konuda karara vardiktan sonra Türkiye ve Yunanistan resmen Ittifaka girmeye davet olunacaklardır. Bu yalnız Türkiye için değil, fakat bütün hür dünya için çok önemli bir andır. Ittifak Konseyi'nin bu kararı, her iki ülkenin savaş sonrası yıllarında, Sovyet baskısına karşı gösterdikleri kahramanca karşı koymanın takdiri mahiyetindedir. (...) Türkiye, bu dönem boyunca, olanakları göz önüne alınacak olursa, diğer hür milletlere nisbetle oldukça yüksek bir askeri hazırlık halinde bulunuyordu. (...) Türk ordularının Kore'de gösterdikleri kahramanlıkları müşahade etmek fırsatını buldum. Sadece BM davetini kabul ederek Kore'ye asker göndermiş olmaları keyfiyeti dahi Ittifak dahilindeki görevlerini tam olarak yapacak kudrette olduklarına işarettir. (...) Kendileriyle birlikte Ittifak'ın çerçevesi dahilinde çalışarak hür dünyayı her türlü tecavüze karşı koyabilecek duruma getirebilmek en büyük arzumuzdur"(Aynı Tarihi, 22 Eylül 1951: 122).

D- TÜRKİYE'NİN NATO ÜYELİĞİNE DAVET EDİLMESİNİN TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI

Türk basınında yer alan haberler ve yayımlanan köşe yazıları incelendiği zaman Ottova'da yapılan davetin çok olumlu karşılandığını ve bundan sonraki sürecin sadece formalitelerden ibaret olduğu vurgulanmıştır.

Dönemin önemli bilim adamlarından Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden Profesör Ahmet Sükrü Esmer, "Atlantik Paktına giriyoruz..." başlıklı makalesinde Ottova görüşmeler sürecini, bu süreç sonucunda NATO üyesi 12 ülke parlamentolarının söz konusu değişikliklerle ilgili yapacakları anayasal düzenlemelere gündikten sonra NATO üyelerinin Ottova'da ortaya koydukları tavir değişikliği konusunda sunları yazmaktadır:

" (...) Atlantik Paktı Konseyi Ottova'da hakkımızda verdiği bu kararla geçen yıl Brüksel'de vermiş olduğu karardan dönüyor demektir. (...) Bu karardan geri dönüşün sebebini geçmiş yıl içinde Rusya ile demokrasiler arasındaki münasebetlerin daha gerginleşmiş olmasında ve bu gerginleşme karşısında, basta Amerika olmak üzere demokrasiler tarafından Rusya'ya karşı takibedilen politikanın da sertleşmesinde aramak gerekiyor. Geçen yıl demokrasiler Rusya'ya karşı daha ihtirazlı ve daha ihtiyatlı hareket ediyorlardı. (...) Amerika'nın bu davayı azımla ele alması da Pakta alınmamız hakkında bazı devletler tarafından gösterilecek mukavemeti kırmıştır. İran'ın arasının açılması da İngiltere'nin kararı üzerinde müessir olmuştur."

Esmer; Türkiye'nin NATO'ya girmesinin sadece askeri nitelikli bir tercih değil, bir demokrasi ve medeniyet tercihi olduğunu şu satırlarla ifade etmektedir:

" (...) Bu Pakt yalnız bir askeri ittifak değildir. Paktın başlangıcında da ifade edildiği gibi, anlaşma dahil bulunan milletlerin hürriyetlerini ve ferdin hürriyeti ve hakkın hakimiyeti olan demokrasi prensiplerini ve müsterek mirasları olan medeniyetlerini korumak Paktın gayeleri arasındadır. Yani demokrasi prensiplerini Avrupa'nın anladığı şekilde ve manada tatbik etmeye bir defa daha bağlanıyoruz" (ESMER, Ulus, 25 Eylül 1951).

Ottova'da yapılan NATO Bakanlar Konseyi toplantıları sonucunda alınan en önemli karar Türkiye ve Yunanistan'ın üyeliğine yönelik yapılan davetti. Ancak Ottova'da yürütülen çalışmalarda birçok konu da tam olarak netlik kazanmamıştır. Ottova'da bu konuların ele alınması amacıyla bir sonraki Bakanlar Konseyi toplantısının Roma'da yapılması kararlaştırılmıştı. NATO Bakanlar Konseyi Roma'da üç günlük bir toplantıdan sonra gelecek Subat'ta toplanmak üzere görüşmelerine ara vermiştir.

Roma'da toplanan NATO Bakanlar Konseyi'nin çalışmalarının içeriği konusunda gazetelerde çıkan değerlendirmelerden en önemlisi bilim adamı kimliğiyle soruna yaklaşan Ahmet Sükrü Esmer'dir. Esmer, "Roma'dan Lizbon'a..." başlıklı makalesinde, Roma toplantısında Türkiye ve Yunanistan'ın temsilci bulundurduğunu ancak, bu iki devletin NATO içindeki durumlarının tam olarak belirlenmediğini ve İngilizler'in ısrarla üzerinde durdukları Orta Doğu Komutanlığı sorununun da çözüme kavuşturulamadığını yazmaktadır. Esmer'e göre NATO Konseyi'nin üzerinde durduğu en önemli konular şunlardır: 1- NATO Baskomutanı Eisenhower'ın emrine verilecek askeri kuvvetlerin sayısı. Üç yıl içerisinde NATO bünyesindeki tümen

sayisinin 26'dan 40'a çıkarılması planlanmaktadır. Batılılar ekonomik gerekçelerle ordularındaki asker sayılarının arttırılmasına karşı çıkmaktadırlar. Ancak Sovyetler'in halihazırda 175 tümeninin olması endişe doğurmaktadır. 2- Bir Avrupa ordusunun kurulması tasarısıdır. Geçmiş dönemlerde Fransa'nın Almanya'yi kayıt altında tutmak için teklif ettiği bu tasarı ABD tarafından soğuk karşılanmıştır. Ancak Roma toplantılarında Eisenhower'in böyle bir tasarıya olumlu yaklaşmasına karşın İngiltere'nin itirazları sebebiyle herhangi bir gelişme kaydedilememiştir. Ahmet Sükrü Esmer bu değerlendirmeleri yaptıktan sonra Roma toplantıları konusunda son söz olarak şu ifadelerle yazısını bitirmektedir: “ (...) Roma toplantılarının çok verimli olduğu söylenemez. Esas davaların görüşülmesi Lizbon toplantısına bırakılmıştır. Orada Churchill Truman'la görüşeceğinden belki Lizbon, Roma'dan daha verimli olacaktır” (ESMER, Ulus, 5 Aralık 1951).

E- OTTOVA'DA TOPLANAN NATO BAKANLAR KONSEYİ'NİN İTTİFAK'A ÜYELİK DAVETİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE GÖRÜŞÜLMESİ

NATO Bakanlar Konseyi'nin bu toplantı sonucunda almış olduğu davet kararının T.C. Hükümeti'ne ulaşmasından sonra, 18. 2. 1952 tarihinde Refik Koraltan'ın başkanlığında toplanan TBMM'nde, bu davetin görüşülmesi hakkında Disisleri Bakanı Köprülü söz almış; konu ile ilgili vermiş olduğu önerge Başkan tarafından okutulmuştur. Önerge ile, “... Kuzey Atlantik Andlaşmasına Türkiye Cumhuriyeti'nin katılması hakkındaki kanun tasarısı ve Disisleri Komisyonu raporunun... Gündemdeki diğer işlerden önce görüşülmesi...” önerilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 18.2.1952: 313). Önerge oybirliği ile kabul edilmiştir. Önerge'nin kabul edilmesinden sonra söz alan Disisleri Bakanı Fuat Köprülü, yapmış olduğu konuşma boyunca Atlantik İttifakı'nın oluşturulmasının nedenlerini açıklamış; söz konusu İttifak'ın boyutlarını aşağıdaki ifadelerle, askeri boyutun ötesine taşıyarak çok geniş bir biçimde çizmiştir:

“... Atlantik Andlaşması, yalnız bir askeri müdafaa vasıtası değil, çok geniş manada, maddi ve manevi yükselişi hedef tutan bir dayanışma ve işbirliği Andlaşmasıdır... Fakat, yaşamakta olduğumuz çok nazik ve tehlikeli zamanların bir tecellisi olarak fikirler, bu Andlaşmanın daha ziyade askeri mahiyeti üzerinde toplanmaktadır...”(TBMM Tutanak Dergisi, 18.2.1952: 314).

Köprülü, Türkiye'nin İttifak sistemine dahil edilmesinin Batılı Devletlere sağlayacağı faydanın konuşulmaya değmiyeceğini belirttikten sonra aşağıdaki sözlerle konuşmasını bitirmiştir:

“ ... Bu vesikanın, hürriyet, istiklal, demokrasi ideallerine bütün hürriyet asiki milletler gibi samimiyetle bağlı olan milletimizin arzu ve iradesine ve onun mümessili olan muhterem Meclisin direktiflerine tamamen uygun olduğu kanaatindeyiz. Karar yüksek heyetinize aittir”(TBMM Tutanak Dergisi, 1952: 315).

Ana muhalefet partisi adına söz alan Faik Ahmet Barutçu, Halk Partisi grubunun düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir: “... Kuzey Atlantik Paktına Türkiye'nin iltihakını tespit eden vesikayı memnuniyetle karşılıyoruz... İdealimize uygun olan bu neticeyi Cumhuriyet Halk Partisi memleketin siyasi emniyetini ahdde bağlayan bir vesika olarak önemli saymaktadır...”(TBMM Tutanak Dergisi, 1952:

318-319). Barutçu'ya göre bundan sonra Hükümet askeri görüşmelere büyük hassasiyet göstermek zorundadır. Atlantik İttifaki'ni milli bir eser olarak onayladıklarını belirterek konuşmasını bitirmiştir.

Ana muhalefet Partisi milletvekilinden sonra Demokrat Parti grubu adına söz alan Erzurum milletvekili Rifki Salim Burçak konuşmasında, IBİRİNCİ DÜNYA SAVASI sonrası yaşanan tehlikeleri ve gelişmeleri özetledikten sonra, Batı Avrupa devletlerinin BM Organizasyonu'nu yeterli görmeyip, kendi aralarında yeni güvenlik organizasyonları oluşturdıklarını ancak, Türkiye gibi Batı Avrupa'nın güvenliği için çok önemli bir ülkenin ortak güvenlik sisteminin dışında bırakıldığını, sadece Truman Doktrini ve Marshall yardımı gibi tek taraflı yardım teşebbüslerinden öte bir güvenlik sözü alınamadığını iddia etmiştir. Burçak'a göre, Demokrat Parti Hükümeti'nin sağlamış olduğu bu başarı neticesinde, Türkiye'nin dış güvenliği sağlam bir teminata bağlanmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 1952: 319-320). Salim Burçak, uluslararası konjonktürü, Türkiye'nin NATO üyeliğinin ülkeye ve Avrupa'nın güvenliğine yönelik sağladığı faydaları belirttiikten sonra, Halk Partisi Milletvekili Faik Ahmet Barutçu'nun "... Bu Andlaşma... 1945 ten beri yalnız basımıza takip etmeye mecbur kaldığımız memleket tamamlığı için fedakarlık ve 1947'den beri Birleşik Amerika ile yapılan işbirliğinin müteakip tekamülü cihan hadiselerinin inkisafıyla bugünkü neticeyi vermiştir..." sözleri üzerinde durarak konuşmasının zeminini iç politika üzerine kaydirmiştir. Burçak, Halk Partisi'nin iktidarda olduğu dönemlerde NATO üyeliği için yapılan çalışmaları, dönemin Başbakanı Semsettin Günaltay ve Disisleri Bakanı Necmettin Sadak'ın gazetelerde çıkan beyanatlarını aktardıktan sonra, "... Eski Başbakan ve Hariciye Vekili Türkiye'nin Atlantik Paktına girmesinin mevzuu bahs olamayacağını sarahatle ifade etmişlerdir... Hatta Başbakan, Atlantik Paktına girmek mevzuunda bîdayetten beri pek hevesli davranmadığımızı, mutlaka pakta girmek için bir teşebbüs yapmadığımızı, böyle bir paktın bizim için ameli bir faydası olmadığını da ifade etmiştir." sözleri ile Halk Partisi'nin bu başarıdan kendisini de sorumlu tutması düşüncesini eleştirmiş; "... Meseleyi bu tarzda tutmuş bir Hükümetin Türkiye'yi Atlantik Paktına bir miktar olsun yaklaştırdığını bugün iddia etmek mümkün müdür?" sorusunu sormuş ve yanıtını da "... Halk partisi iktidarı, Atlantik Paktı mevzuunda Demokrat Partiye herhangi bir hazırlık bırakmış olmayıp bu, tamamen yeni iktidar tarafından ele alınmış, azimle ve maharetle işlenmiş ve mesut bir neticeye ulaştırılmış bir eserden ibarettir." şeklinde kendisi vermiştir. Burçak, dış politika alanında kazanılan bu başarının tamamen Demokrat Parti Hükümeti'nin başarısı olduğunu belirttiikten sonra, bu başarının sağlanmasına hizmet eden asıl etkenin, biraz da Halk Partisi'ni ıgneleyici üslupla, Kore Sorunu karşısında BM ideallerine bağlı olarak alınan Hükümet'in Kore'ye asker gönderme kararı olduğuna değinmiştir. Bu görüşlerini şu ifadelerle ortaya koymuştur:

"... Açıkça söylemek lazımdır ki, Kore Harbi Türkiye'yi Atlantik Misakına götüren hadiseler zincirinin en ehemmiyetli bir halkasını teşkil etmiştir... Kore Savası, sadece dünyanın barış ve güvenliği bakımından değil aynı zamanda yurdumuzun emniyeti bakımından da Türk tarihine, büyük bir zafer olarak geçecektir"(TBMM Tutanak Dergisi, 1952: 321-322).

Daha sonra önerge üzerinde söz alan bütün milletvekilleri, Hükümeti dış politika alanında sağladığı bu başarıdan dolayı tebrik eder nitelikte ve durum

değerlendirmesi sayılabilecek konuşmalar yapmışlardır. Son konuşmayı yapan İstiklal Savası Komutanlarından Ali Fuat Cebesoy, konuşmasının sonunda “... Kore kahramanlarımız bu pakta girmemiz için en büyük amillerden biridir. Bugün hala vazifeleri basında çalışmaktadırlar.” diyerek dış politika alanındaki başarının en büyük etkenini ortaya koymuştur (TBMM Tutanak Dergisi, 1952: 337). Yapılan görüşmeler sonucunda, Türkiye’nin Kuzey Atlantik Andlaşması’na katılmasına dair verilen kanun teklifi, 410 milletvekilinin katıldığı 18.2.1952 tarihli oturumda oylanmış; 1 milletvekilinin çekimser oyuna karşılık, 409 milletvekilinin kabul oyu ile Meclis tarafından onaylanmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 1952: 343).

F- LIZBON GÖRÜŞMELER SÜRECİ

ABD Disisleri Bakanı Dean Acheson, 6 Subat 1952 tarihinde düzenlemiş olduğu basın toplantısında Türkiye ile Yunanistan’ın Lizbon Konferansı sırasında NATO’ya alınacaklarını ümit ettiğini ifade etmiştir. Bakan’a göre ABD Senatosu bu iki ülkenin NATO’ya daveti kararını onaylayacaktır. Bu davet kararı bizzat Türk ve Yunan parlamentolarınca müzakere edilmesinin yanında Fransa, Belçika ve İtalya’nın da bu kararı onaylaması gerekmektedir. Gerekli formaliteler zamanında tamamlanamayacak olursa Lizbon Konseyi Türkiye ve Yunanistan’dan çalışmalarına istihak edecek bir gözlemci göndermelerini isteyecektir (Aydın Tarihi, 7 Subat 1952: 219).

Disisleri Bakanı Acheson’ın basın toplantısında ifade ettiği şekilde ABD Senatosu 7 Subat 1952 tarihli toplantısında, Türkiye ve Yunanistan’ın NATO’ya kabullerini 2 ret oyuna karşılık 73 oyla onaylamıştır (Aydın Tarihi, 1952, 220).

ABD Senatosu’nun bu onayından sonra, Türkiye ve Yunanistan’ın Washington Büyükelçileri 18 Subat 1952 tarihinde ABD Disisleri Bakanlığı’na giderek ülkelerinin NATO’ya katıldıklarını bildiren belgeleri sunmuşlardır. Bu belgeleri büyükelçilerden bizzat alan ABD Disisleri Bakan Yardımcısı James Webb sunları söylemiştir: “Memleketlerinizin Atlantik Paktına katılmalarıyla bu andlaşma mucibince tesis edilecek olan müsterek müdafaa sistemine büyük bir hizmet edilmiştir. Gayeleri yalnız dünya sulh ve güvenliğini korumak olan bütün üye memleketler arasında yapıcı bir işbirliği esasını hedef tutan bu teskilata memleketlerinizin katılmalarını bütün kalbimle selamlarım.” Webb’e yanıt veren Türkiye’nin ABD Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin, Ülkesinin NATO’ya katılması hakkındaki belgeyi bizzat vermekle büyük bir sevinç duyduğunu belirtmiş ve sunları söylemiştir:

“ Bu husustaki müzakereler uzun, çetin ve karışık olmuştur.

Fakat bu müzakereler her şeye rağmen mükemmel bir dostluk ve karşılıklı bir itimat havası içinde cereyan etmiştir. Türk milleti her zaman seklen olmasa dahi manen bağlı bulunduğu bu müdafaa sistemine resmen iltihak ettiğinden dolayı sevinç duymaktadır. Atlantik Paktı Anayasası bir devletler hukuku teskil etmekte olduğundan bu müdafaa sistemine ve Türkiye’nin iltihakına hiç kimse herhangi bir itirazda bulunamaz” (Aydın Tarihi, 1952: 222-223).

NATO Bakanlar Konseyi, 20 Subat 1952 tarihinde Portekiz’in baskenti Lizbon’da Parlamento sarayında dokuzuncu dönem toplantılarını başlatmıştır. Kanada Disisleri Bakanı Lester Pearson, NATO Bakanlar Konseyi dönem başkanı olarak açılış oturumuna başkanlık edecektir. Konsey toplantılarının açılışında Türkiye

Disisleri Bakani Fuat Köprülü de bir konuşma yapması gündem dahilindedir (Ayin Tarihi, 1952: 223-224).

NATO Bakanlar Konseyi'nin bu döneminde görüşmelere gündem olusturacak belli basli üç nokta sunlardir: 1- Avrupa devletlerinin ortak savunmalari için harcaabilecekleri azami çabanin tesbiti. 2- Alman ordusunun da ortak savunma sistemine katilmasiyla Avrupa ordusunun kurulmasi. 3- NATO üyeligine kabul edilen Türkiye ve Yunanistan'in askeri kuvvetlerinin Ittifak'in askeri kuvvetine katilmasi sorunu (Ayin Tarihi, 1952: 224).

NATO Bakanlar Konseyi'nin öğleden sonraki oturumunda Türk Disisleri Bakani Fuat Köprülü de bir konuşma yapmis ve sunlari söylemistir: “Yeni müttefikiniz siki safta ve tek blok halinde aranızda yer almaya gelmistir. Türkiye'nin mevcudiyetinde, bugün iltihak ve istirak etmis oldugumuz andlasma hedeflerinin tahakkukuna matuf gayretlere büyük hararetle ve kayitsiz ve sartsiz isbirligi zihniyetiyle hareket etmeyi siar edinen bir müttefik bulacaksınız.” Köprülü, NATO örgütünün bundan sonraki çalışmalarının basari ile sürdürüleceğini belirterek, gösterilen konukseverlikten dolayı Portekiz hükümetine tesekkür ederek konuşmasını bitirmiştir (Ayin Tarihi, 1952: 228).

Türkiye Disisleri Bakani Fuat Köprülü, 21 Subat 1952 tarihinde Lizbon'da bir basın toplantisi düzenlemiştir. Bakan Köprülü, Türkiye'nin NATO üyeligı konusunda kısaca su degerlendirmelerde bulunmustur:

“ (...) Bu memleketler, milletlerinin hürriyetlerini, müsterek miras ve medeniyeti korumak için isbirliğinde bulunmaga ve her tecavüze karsi tam ahenkle savunmaya karar vermis bulunmakta, teskil ettikleri kuvvetin mevcudiyeti kötü niyetlilerin cesaretini kiracak mahiyettedir. (...) Atlantik Konseyi üyelerinin bu tesekkürü daha kudretli ve faal bir hale getirmeleri lazımdır. (...) Türkiye Atlantik Paktına girmekle müsterek gayeler ugrunda elinden geldiği kadar çalışmak kararını vermiş bulunmaktadır. Metinler ancak tatbik suretiyle deger kazanirlar. Atlantik Paktında yeralan prensiplerin tam manasıyla tatbik edilebilmesi ugrunda Türkiye bütün kuvvetiyle çalışacaktır. (...) Türkiye'nin Atlantik Paktına girmesiyle Avrupa ve Akdeniz müdafaasının askeri bakımdan tamamlanmış olduğunu ve hiçbir gedik kalmadığını belirtebilirim.” (Ayin Tarihi, 1952: 229).

NATO Bakanlar Konseyi 9. oturumu, son toplantıların yapılması ve yayımlanacak sonuç bildirisinin hazırlanması amacıyla 25 Subat 1952 tarihinde toplanmıştır. Toplantılar sonucunda NATO üyesi ülkeler İngiltere'nin bazı itirazlarına karsin ret oyu vermemesiyle Ittifak'in Genel Karargahi'nin Paris'te kurulmasına karar verilmiştir. NATO Genel Sekreteri'nin kim olacağı konusunda yoğun tartışmalara ragmen bir sonuca ulaşılammıştır. Ancak, Konsey İngiltere'nin Washington Büyükelçisi Sir Oliver Franks'a basvurarak örgütün ilk Genel Sekreteri olması teklif edilmiştir. NATO'ya ait örgütlenme yapısının yeniden gözden geçirilmesine karar verilmiştir. NATO Konseyi'ne bir başkan yardımcısı tayin edilmesi yolundaki teklif kabul edilmemiştir. Ayrıca Konsey, Türkiye ve Yunanistan'in NATO örgütü emrine verecekleri kara ve hava kuvvetlerinin Güney Avrupa Bölgesi Baskomutani Amiral Robert Carney'in komutasi altına konulmasını da kabul etmiştir. İki ülkeye ait deniz kuvvetlerinin ise simdilik kendi genel kurmaylarının emrinde kalması, Türk ve Yunan

deniz komutanliklarinin Akdeniz'deki diger deniz kuvvetleriyle irtibat halinde olarak hareket edecekleri karara baglanmistir. Konsey, bir sonuç bildirgesi yayimlayarak NATO Konseyi dokuzuncu dönem toplantilarina son vermistir. Sonuç bildirgesinde su noktalar vurgulanmistir: NATO, herhangi bir tecavüz hareketine karsi savunma amaciyla kurulmus bir örgüttür. Amaci, baristir. ye ülkelerin katkisi ile kurulan silahlı kuvvetler sadece bu ülkelere yönelik saldırıları engellemek amaciyla kullanılacaktır. NATO'nun kurulması ile Batı Avrupa lkeleri arasındaki işbirliği daha da yoğunlaşmış ve Batı Avrupa'nın savunması güçlendirilmiştir. Gelecege dönük olarak örgütün amacı sadece savunmaya dönük olarak değil her alanda bir işbirliği ve kalkınma hedefine yöneliktir. Bu konudaki görev sadece ye devlet hkmetlerine değil aynı zamanda ülke kamu oylarına da dsmektedir (Ayn Tarihi, 1952: 234-235).

G- LIZBON KONFERANSI'NDA ALINAN KARARLARIN TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI

Türkiye'nin Atlantik İttifakı'na katılması Meclis'te bulunan bütün parti gruplarınca olumlu değerlendirilmisti. Meclis'te hakim olan atmosfer bütünüyle gazete stnlarına da hakimdir ve Bakanlar Kurulu'nun Kore'ye asker gönderme kararının basın organlarında yarattığı kutuplaşma, NATO'ya üyelik konusunda alınan bu kararda yasanmamıştır. Çünkü hem Meclis hem de muhalefet kanunun çıkarılmasında ortaklıklar. Gazete haberlerinde ve kse yazarlarının makalelerinde Türkiye'nin yelięi çok olumlu bir şekilde değerlendirilmiştir. Ancak bu yaklaşımların temelini 1950 yılında yayımlanan gazetelerin önemli kse yazarlarının makalelerinde görebilmekteyiz (YENİK, Zafer, 7 Agustos 1950; Hürriyet, 18 Agustos 1950; COSAR, Cumhuriyet, 3 Agustos 1950; Yeni İstanbul, 7 Agustos 1950; YALÇIN, Ulus, 9 Agustos 1950). Bu bakımdan, i siyasal sistemde baskı grubu niteliği taşıyan, kamu oyu ve hükümeti etkilemekte önemli işlevler gören basın-yayın organlarını incelemek faydalı olacaktır.

Halk Partisi iktidarının Disisleri Bakanları'ndan Necmettin Sadak Aksam gazetesinde yazmış olduğu bütün kse yazılarında, Türkiye'nin güvenliğinin ancak NATO yelięi ile sağlanabileceğini savunmuştur. 16 Agustos 1951 tarihli Aksam gazetesindeki kse yazısında; İngiltere'nin Türkiye'nin Atlantik İttifakı'na girmesine razı olduğunu ancak, bunun karşılığında Türkiye'nin kurulacak bir Orta Dogu Komutanlığı içinde yer almasını şart koştüğünü, fakat Türkiye'nin Amerika'nın içinde bulunmadığı hiçbir güvenlik organizasyonunda yer almasının menfaatine olmadığını yazmaktadır (SADAK, Aksam, 16 Agustos 1951). Türkiye ve Yunanistan'ın Atlantik İttifakı'na girmelerini kapsayan belgelerin İngiltere ve Fransa'dan sonra Amerikan Senatosu tarafından onaylanmasını Türk dış politikasının en önemli gelişmelerinden birisinin başlangıcı olduğunu belirttiği 1 Subat 1952 tarihli kse yazısında, Amerika'nın güvenlik semsiyesi altında yer alması sonucunu doguracak bu güvencelerin elde edilmesinin Demokrat Parti iktidarının büyük başarısı olduğunu yazmakta ve iktidarı tebrik etmektedir. Bu sonucun elde edilmesinde, Kore'ye önemli miktarda asker gönderilmesinin Amerikan kamu oyunda yarattığı tesirin önemini belirtmektedir. Sadak bu yazısında İttifak Andlaşması'nı çok geniş yorumladığını su ifadeleri ile ortaya koymaktadır:

“ ... Atlantik Pakti sadece askeri ve siyasi işbirliği değil, demokrasilerin bir medeniyet camiasıdır. Askeri Taahhütler disında Türkiye, bu pakta girmekle, medeni görevler de

yükleniyor. Dis siyasetimizin bu inkisafını iç idaremizde daha ileri bir gelişme takip etmelidir... Kendi kendimize layık olalım ve Atlantik camiası içinde küçük düşmeyelim” (SADAK, Aksam, 1 Subat 1952).

Kore’ye asker gönderme kararının alınmasının iç siyasal sistemde meydana getirdiği etki incelendiğinde, gazeteleri iktidar ya da muhalefete yakın olmalarına göre değerlendirmek olasıdır. O dönemde yazılan köşe yazılarında, hükümetin almış olduğu karar, köşe yazarlarının sahip olduğu bu yakınlık-uzaklık eksenine göre ele alınmıştır. Aksam gazetesi o dönemde izlemiş olduğu yayın politikası ile Necmettin Sadak da yazmış olduğu makalelerde, hükümetin almış olduğu kararı hem alınma tarzı hem de nicelik açısından büyük eleştirilere tabi tutmuşlardı (SADAK, Aksam, 16 Temmuz 1950).

İktidara yakınlığı ile bilinen Zafer gazetesi yazarlarından Mümtaz Faik Fenik, 4 Subat 1952 tarihli köşe yazısında, Necmettin Sadak’ın 1 Subat tarihli yazısında, “... Türkiye’nin Kore harbine ehemmiyetli ölçüde asker göndermesinin Amerikan umumu etkari üzerinde bıraktığı tesir büyük olmuştur... Türkiye’nin güvenliği bakımından Amerika’nın ahdi teminatını elde etmek neticesi, bugünkü iktidar için övünülecek bir netice sayılır...” ifadelerini ele alarak, Halk Partisi’nin eski bir Disisleri Bakanı’nin bu değerlendirmelerini, hem memnuniyetle karşılamakta ve hem de hayretini ortaya koymaktadır. Kararın alındığı dönemde Halk Partisi’nin aleyhte kamu oyu oluşturmak için ileri sürdükleri, “ ... Kore’de Türk evlatlarının bos yere öldüğü...” , “ ... Kore’nin ikinci bir Yemen Olacağı...” , “ ... Kore’de ölenlerin şehit sayılmayacağı...” gibi propaganda sözlerine yer verip, İsmet İnönü’nün “... Demokrat Parti iktidarının memleketi karanlık günlere sürüklediği...” iddialarına değindiği köşe yazısında, muhalefeti geçmişte sergilediği tutumdan dolayı eleştirmekte ancak, eski bir Disisleri Bakanı’nin geçte olsa bu değerlendirmelerde bulunmasını memnuniyetle karşılamaktadır. Bakan’ın tasidığı bu yaklaşımın bütün Halk Partisi camiasına egemen olmasını dilediği yazısını, “... Türkiye Atlantik Paktına girmekle bu pakta kuvvet vermiş, ve ayrıca kendi emniyetini de daha geniş bir teminat altına almıştır. Bundan dolayı her Türkün ne kadar insirah duysa yeri vardır.” ifadeleri ile bitirmektedir (YENİK, Zafer, 4 Subat 1952).

Cumhuriyet gazetesi, Kore’ye asker gönderme kararı açıklanmadan ve açıklandıktan sonra izlediği yayın politikası ile hükümetin almış olduğu dış politika kararını oluşturma sürecinde Meclis ve muhalefete karşı takindığı tutum nedeniyle hükümete yönelik küçük ölçekli eleştirilerde bulunmasına rağmen, Hükümeti desteklemiştir. Gazetenin köşe yazarlarından Abidin Daver, karar açıklanmadan önce yazmış olduğu köşe yazılarında, yapılacak yardımın sembolik olmasını savunan Necmettin Sadak’ın fikirlerine karşı çıkmış, Türkiye’nin benzer bir saldırıya uğraması durumunda, böyle bir yaklaşımın BM üyesi devletler tarafından Türkiye’ye karşı takinilabileceğini ileri sürmüştü. Daver, 18 Subat tarihli Cumhuriyet gazetesindeki uzun köşe yazısında, Kore’ye asker gönderme kararına muhalefet edenleri, “ ... Bazı politikacılarımızın muhalefet etmiş olmak için menfi bir ruhla ve sadece dedikoduya dayanarak yaptıkları iddialara rağmen Türkiye, Atlantik Paktına eşit haklar ve vecibelerle girmiş bulunuyor” ifadeleri ile eleştirmektedir (DAVER, Cumhuriyet, 18 Subat 1952). Türkiye’nin 1800’lü yıllardan beri izlediği bir büyük güce dayanma ve İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası siyasi ortamı özetlediği yazısını su ifadelerle bitirmiştir:

“... Atlantik Pakti camiasına girisimiz, dis siyasetimizin büyük bir zaferidir. Memleketimizin kudret ve kuvveti madden ve manen arttiran, prestijimizi yükselten, emniyet ve müdafaamizi saglayan bu zaferden dolayı Adnan Menderes Hükümeti her türlü takdir, tesekkür ve tebrike layiktir. Türkiye Rus tehdit ve tehlikesi karsısında artık yalnız degildir” (DAVER, Cumhuriyet, 18 Subat 1952).

Kore'ye asker gönderme kararini ayni zamanda bir hukukçu olarak degerlendiren, kararı hem T.C. Anayasasi'na hem de BM Andlasmasi'na aykiri bulan iktidara muhalif Ulus gazetesi yazarlarından Nihat Erim, karar açıklandıktan sonra yazmış olduğu bütün köşe yazılarında, kararı yukarıda belirttiğim noktalardan büyük elestiriye tutmuş idi. Hükümet'in bu tür bir karar almakla iç siyasal sistemin anayasal çerçevesini hiçe saydığını, muhalefeti dislamakla da demokratik teamüllere uymadığını yazılarında ifade eden Erim, Hükümet'in diplomasi aracının yanında BM çerçevesi içinde de olsa askeri kuvvet kullanımı kararının içinde yer alması yolu ile dis politika hedeflerine ulasmaya çalışmasını, ülke güvenliğini tehlikeye atan bir macera gibi degerlendirmisti. Türkiye'nin NATO'ya katilmasına iliskin kanun önergesinin TBMM'nde Halk Partili milletvekillerinin de oy vermesi ile kabul edilmesinden sonra, 20 Subat 1952 tarihli Ulus gazetesinde yazmış olduğu makalesinde diğer köşe yazarlarının değinmediği noktaları ele alarak önemli degerlendirmelerde bulunmaktadır. Türkiye'nin Atlantik Ittifaki'na üyeliğinin dis politika açısından önemli bir olay olduğu tarzındaki ifadelerinden sonra, Türkiye'nin kazancını siyasi ve askeri olmak üzere iki kisma ayırmaktadır. Erim'e göre, siyasi kazanç olarak NATO'ya üyelik, “... Türkiye'nin hür milletler cephesi ile fiili kader ve işbirliğini, yazılı taahhülle kuvvetlendirmesi...” sonucunu, askeri açıdan da “... Türkiye bir tecavüze ugradığı takdirde, üye devletlerin silahlı yardım taahhüdünü prensip itibarıyla elde etmesi...” sonucunu doğurmıştır. Türkiye tecavüze ugradığı takdirde üye devletlerin yardımının prensip itibarı ile sağlanmış olduğu çekincesini koymasının nedenini şu şekilde açıklamaktadır:

“... Pakt metni askeri yardımı otomatik bir harb ilanı olarak tespit etmiş degildir. Yardimin yerini, zamanini, miktarini, cinsini yardımını yapacak olan her üye devlet kendisi tayin edilecektir... Bu yardım sembolik bir jestten harb ilanına kadar değişik şekillerde olabilir... Üye devletler bu boslugu kendi aralarında müsterek savunma planları hazırlamak sureti ile doldurmaktadırlar” (ERİM, Ulus, 20 Subat 1952).

Askeri açıdan yukarıda bahsedilen faydanın zaman süreci içinde herhangi bir tecavüz olması durumunda somut olarak görülebileceğini, bu nedenle tecavüz durumlarında yapılabilecek somut askeri yardım konusunda simdiden bir şey söylenemeyeceğini ileri sürmüştür. Diğer gazetelerin köşe yazarları büyük oranda NATO'ya girmenin ülkeye sağladıkları üzerinde dururken Erim Türkiye'nin üyeliğinin NATO'ya kazandırdıkları üzerinde durmaktadır. Nihat Erim, Türkiye'nin NATO'ya alınmasının, Orta Dogu ve Akdeniz'i sağlam bir yangın duvarına kavuşturduğunu, Türkiye'nin üyeliğinin Batı ülkeleri için ne büyük kazanç olduğunun ancak onun tarafsız kalması ya da zit cephede bulunması hali göz önünde tutulursa anlaşılabileceğini ifade etmiştir. Makalesinde Batı cephesinin bir anlamda Batı Avrupa Devletleri'nin askeri kazancını söyle ortaya koymuştur:

“... Hür Avrupa'nın en kuvvetli ordularından birisi Türk ordusudur. Amerika ve İngiltere'nin hava, deniz ve diğer kaynaklar bakımından üstünlükleri bilinmektedir. Fakat diğer pakt üyeleri henüz 5 veya 10 tümen asker çıkarmışlardır. Türkiye'ye esaslı hava deniz ve malzeme yardımı yapıldığı takdirde cephenin bu kısmı tutunabilecektir. Bu netice Avrupa'yi sağ yanında çevrilmekten koruyacaktır. Ayrıca muhtemel mütecaviz, Türk ordusunun karşısına büyük kuvvetler koymak zorunda kalacaktır. Bu da Batı merkez cephesindeki tecavüz kuvvetlerini eksiletecektir” (ERİM, Ulus, 20 Subat 1952).

Görüldüğü gibi Nihat Erim'in NATO üyeliğine yaklaşımları diğer yazarlara göre çok daha ihtiyatlı ifadeler tasimakta ve üyeliğin sağlayacağı özellikle askeri faydaların zaman süreci içerisinde daha net olarak görülebileceğini belirtmektedir. Atlantik Ittifakı'na üye olamamanın Halk Partisi'nin dış politika araçlarını yeterli düzeyde kullanmamasından ya da bu üyeliği gerçekleştiren Demokrat Parti'nin bu araçları çok etkin kullanmasından daha çok, “... Kuzey Atlantik Pakti üyelerinin menfaatleri, Türkiye'nin menfaatleriyle, onların hesapları Türkiye'nin hesaplarıyla tetabuk etmedikçe, hiçbir şey Pakta girmeyi sağlamamıştır...” ifadelerinde ortaya koyduğu şekilde, Batılı devletlerin Türkiye'yi bir vefa borcu ödemek ya da dostluk için değil, Türk gücünün NATO'da yer almasının kendi menfaatleri ile örtüştüğü için gerçekleştirilebildiğini iddia etmiştir. Diğer köşe yazarları gibi NATO üyeliğini, Türk dış politikasında Demokrat Parti Hükümeti'nin kazandığı büyük bir zafer olarak sunan ifadeleri kullanmaktan dikkatle kaçınmıştır. Erim'in bu değerlendirmelerine kaynaklık temin edebilecek iddiaları ya da Erim'in görüşlerini kuvvetlendirecek görüşleri Valter Lipman adlı bir yazarın 27 Temmuz 1950 tarihinde Ulus gazetesinde yayımlanan makalesinde (çeviri) görmekteyiz. Valter Lipman makalesinde özetle şu görüşleri ileri sürmektedir:

“... Atlantik Paktına dahil memleketlerin askeri siyaseti henüz açıkça ifade edilmemiş olsa da Batı Avrupa'nın bir istilaya karşı nispeten küçük profesyonel ordularla müdafaa edilebileceği ve büyük sayıda asker toplamaya gerek olmadığı düşüncesine dayanmaktadır. Birtakım mecburi sebeplerden dolayı Batı Avrupa'nın müdafaası, Avrupalılar kitada savaş ederlerken, İngilizce konuşan milletler denizde gemilerle dolasıp, havada tayyarelerle uçacaklardır gibi bir prensiple temin edilemez... Atlantik müdafaa planı büyük bir kara ordusuna ihtiyaç gösterir ki, ancak bu ihtiyacı karşılayacak sayıda piyade bulunmamaktadır... İngiliz, Kanadalı ve Amerikalıların tümen tümen delikanlılarını askere almak ve sonra da onları Batı Avrupa'da garnizon kitaları olarak daimî bir şekilde atıl bırakmak yoluna gitmeyeceklerdir. Piyade sağlanabilecek tek ülke Fransa'dır. Ancak o da kolonilerine asker gönderdiği için yetersizdir. İtalya'da komünistler ağırlıktadır. Almanlar ise ancak bir Alman komutanın emrinde olurlarsa İttifak'a katılacaklardır”(LIPMAN, Ulus, 27 Temmuz 1950).

Lipman'ın makalesinde ifadesini bulan görüşler ile Erim'in makalesinin bulduğu nokta, olası bir NATO üyeliğinin, herhangi bir partinin çabasının ötesinde

büyük oranda konjonktürel gelişmenin bir ürünü olacaktır. Yani DP'nin dış politika alanında yürütmüş olduğu çabalar söz konusu üyeligin gerçekleşmesinde belirleyici konumda değildir. Lipman'ın makalesinde de, Sovyetler Birliği'nin büyük bir kara ordusu ile Avrupa'ya işgal hareketine girmesi karşısında, kitlesel olarak askeri güç çıkaramayacağını vurgulamakta ve bunun bir yolla kapatılması gerektiği ima edilmektedir. Bu durum, Türkiye'nin NATO'ya alınması için çok büyük çaba harcayan Amerikan Büyükelçisi George Mc.Ghee tarafından da vurgulanmaktadır. Mc.Ghee, Türkiye'nin sahip olduğu 600.000 kişilik kara ordusunun NATO'nun Doğu cephesi için çok büyük önem arz ettiğini belirtmektedir (Mc GHEE, 1990: 91; BAGCI, 1991: 1-35). Bu açıdan Nihat Erim'in ihtiyatlı yaklaşımlarını olumlu karşılamak olasıdır. Erim kadar ihtiyatlı ifadeler kullanmasalar da diğer gazete köşe yazarları da konu ile ilgili olumlu görüşlere yer verdikleri ve Demokrat Parti Hükümeti'ni dış politika alanında sağlanan bu büyük başarıdan dolayı tebrik eder nitelikte makaleler kaleme almışlardır.

Aksam gazetesi yazarlarından ve eski Disisleri Bakanlarından Adnan Adivar "Atlantik Paktındayız.." başlıklı makalesine Türkiye'nin esit haklarla NATO üyesi olmasından duyduğu memnuniyeti ifade ederek başlamaktadır. Adnan Adivar, Türkiye'nin NATO'ya alınmasının bir zorunluluk olduğunu şu ifadelerle ortaya koymaktadır: "(...) Atlantik Paktına bizim ve Yunanistan'ın alınması haddi zatında zaruri bir hadisedir. Bir zarurettir. Muayyen hudutlar arkasında muayyen hadiselerle karşı kendini müdafaa edecek vaziyette olan Garp zümresi bizleri böyle bir pakttan hariç tutamazdı." Adivar'a göre böyle bir zorunluluk olmasına karşın, üyelik sorunu çeşitli bahanelerle ertelenebilirdi. Ancak CHP'nin üyelik yönünde yürüttüğü samimi gayretler iktidardan ayrılmasından sonra DP hükümeti tarafından da tekrar büyük bir gayret ve samimiyetle ele alınmış ve bir buçuk sene içerisinde istenen dış politika hedefine ulaşılmıştır. Bu başarıyı CHP'nin de sahiplenme yönündeki çabalarına karşı yazar, NATO üyeliğini gerçekleştiren iktidar olarak tarihe DP hükümetinin geçeceğini ve bu başarının onlara ait olacağını ifade etmekte ve gerçek başarının kime ait olduğunu ve bu asamadan sonra yapılması gerekenleri şu satırlarla ortaya koymaktadır: "(...) Atlantik Paktına girmemizi tahakkuk ettiren el ne bir partinin ne bir zümrenin elidir: O el bütün milletin hür ve serbest seçimle iktidar mevkiine getirdiği kimselerin elinde temessül eden milletin elidir. (...) Yalnız eserin üzerine konulmuş imzaya bakmak haksızlığını elden bırakmıyarak ve eserin gelmiş, geçmiş müelliflerini aramayı tarihe birakarak vakianın muvaffakiyetini değil, bizzat kendisini kendimize maletmege bakmalıyız." (ADIVAR, Aksam, 22 Subat 1952). Görüldüğü gibi Adnan Adivar, söz konusu başarının DP hükümetine ait olduğunu belirtmekte ancak, bunun bir iç politika malzemesi olarak kullanılmasından daha çok, bundan sonra NATO üyeliğinin doğuracağı sonuçlar ve NATO hedeflerinin Türkiye'nin de hedefleri haline gelmesi noktasında odaklanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu da olumlu bir yaklaşımdır.

H- NATO ÜST DÜZEY KOMUTANLARININ TÜRKİYE ZİYARETLERİ VE TÜRK BASININDA YAPILAN DEĞERLENDİRMELER

Lizbon Konferansları sonucunda Ottova'da alınan davet kararının Türkiye ve Yunanistan'ın üyeliğiyle sonuçlanmasından sonra, 1 Mart 1952 tarihinde Avrupa'daki Müttefik Kuvvetleri Genel Karargahı'nın bulunduğu Paris yakınındaki Louveciennes'de yapılan bir törenle her iki ülkeye ait bayraklar NATO uluslarının bayraklarının yanındaki direklerle çekilmiştir. Avrupa'daki Müttefik Kuvvetleri

Baskomutani General Eisenhower`in başkanlığında yapılan törene Türkiye adına Paris Büyükelçisi Numan Menemencioglu katılmıştır (Ayn Tarihi, 1 Mart 1952).

Mart ayı içerisinde NATO Baskomutani General Eisenhower, Türkiye ve Yunanistan`da askeri incelemelerde bulunmuştur. Ankara`da yapılan görüşmelerde, Amerika`dan yapılabilecek askeri yardım konusu üzerinde durulmuştur. General Eisenhower Türkiye`den Yunanistan`a giderken “Sulhün idamesi yolunda Türk Genelkurmayi ile faydalı görüşmelerde bulunduğunu” ifade etmiştir (Ayn Tarihi, 5 Mart 1952). NATO Baskomutani Eisenhower`dan sonra NATO Güney Avrupa Kara Kuvvetleri Komutanlığında yapılması düşünülen değişiklikler konusunda görüşmelerde bulunmak üzere Amiral Robert Carney Ankara`ya gelmiştir (Ayn Tarihi, 12 Mart 1952).

NATO`nun iki en üst düzeydeki komutanlarının arka arkaya yaptıkları Türkiye ziyareti, hükümet tarafından olduğu kadar Türk basını tarafından da çoksuyla karşılanmıştır. Basın`ın konuya yaklaşımında, NATO`nun kagit üzerinde kalan bir kuruluş olmaktan öte bir işleve sahip olduğu söylemleri ağırlıklıdır. Bu ziyaretlerde bu söylemlerin haklılığının en önemli delilidir.

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Nadir Nadi, “Bizde sevilen adam...” başlıklı makalesinin girişinde, NATO üyeliğimizden bu yana geçen kısa süre içinde gerçekleşen bu ziyaretlerin Türk kamu oyunda büyük bir memnuniyetle karşılandığını ifade ediyor ve General Eisenhower`in sahip olduğu üstün nitelikleri ortaya koyuyor. Yazara göre, Türk ve Amerikan ulusları barış idealine ve bu ideal uğrunda sonuna kadar mücadele etmek kararlılığına birlikte sahiptirler. Türkiye`nin NATO üyeliğinin dünya hesabına sağladığı en önemli kazanç, savaş olasılığının biraz daha azalmasıdır. Nadir Nadi, NATO`nun örgütlenmesi sürecinde karşılaşılan bir çok olumsuzluklara karşın bugüne kadar gerçekleştirilenlerin önemli olduğunu şu satırlarında dile getirmektedir:

“(...) Batı Avrupa`daki savunma tedbirleri yavaş yavaş yürüyor diyerek bazı yazarların fazla üzüntüye kapılması bu bakımdan yersiz sayılabilir. Henüz iskelet halinde bile olsa ortada bir teşkilatın bulunması baslı başına tesir yaratacak bir amildir. Böylelikle muhtemel istilacı, tesebbüsünün ileride doğuracağı neticeleri hesaplamak ve ona göre daha uzun boylu düşünmek lüzumunu mutlaka duyacaktır.” (NADI, Cumhuriyet, 5 Mart 1952).

Nadi, NATO`nun şu an ki kuvvetlerinin kısmi bir caydırma gerçekleştirdiğini ancak, bunun yeterli olmadığını, hergün daha çok kuvvetlenmek yönünde bir politika takip edilmesi gerektiğini ve General Eisenhower`in de bu konuda elinden gelen çabayı göstereceğini ümit ettiğini ifade ederek yazısını bitirmiştir.

Vakit gazetesi yazarlarından Asim Us, “Ankara müzakerelerinden sonraki durum...” başlıklı makalesinin girişinde General Eisenhower`in Ankara`da yapmış olduğu görüşmelerin Türk kamu oyunda var olan bazı endişeleri giderdiği ve büyük bir memnuniyet uyandırdığını ifade etmektedir. Asim us makalesinde, diğer yazarların çok fazla üzerinde durmadıkları bir noktaya işaret etmektedir. Us`a göre, Ankara görüşmeleri sonrasında Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut`un kullandığı, ‘Türk askerinin Kore`de olduğu gibi ülke sınırları dışında görevlendirilmelerinin söz konusu olmadığı’ ifadesinin üzerinde durulması gerekmektedir. Türkiye açısından, Avrupa`da barışın korunması amacıyla kurulması tasarlanan bir Avrupa Ordusu`na

Fransa, Belçika, Hollanda ve İtalya gibi devletlerin askeri kuvvet tahsis etmeleri gibi bir durumun söz konusu olmadığını ifade etmektedir. Türkiye'nin bu çerçevedeki konumu herhangi bir savaş durumunda o zamanın gereklerine göre tespit edilecektir. Yapılması gereken Türk ordusunun alınacak Amerikan yardımlarıyla modernize edilmesidir. Böyle bir gelişme Sovyet saldırganlığının önündeki en önemli engellerden birisi olacaktır (US, Vakit, 8 Mart 1952).

Hüseyin Cahit Yalçın da "Atlantik Misakına girdikten sonra..." başlıklı makalesinde, İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan Sovyet saldırganlığına karşı Türkiye'nin nasıl bir pozisyona kavuşturulması gerektiği üzerinde durmaktadır. Yalçın'a göre, Türkiye çok uzun bir zamandır fiilen savaştan kurtulmasına karşın büyük bir askeri hazırlık içindedir. Ancak Türkiye'nin bütçesinin bu yükü kaldırması olanaklı değildir. Truman Doktrini ile başlayan Amerikan yardımı bu yükü kısmen hafifletmiştir. Ancak Amerikan yetkilileri, Türk ordusunun savaşma kabiliyetinin dışında modern teknolojiye ait silahlarla uyumlaşma sorunu konusunda tam bir fikir sahibi olmadıklarından askeri yardımın boyutu hakkında tereddütleri vardır. Fakat, Kore savaşında bu yönde gösterilen başarı da bu tereddütleri gidermiştir. Yazar, Türk ordusu yeterince güçlendirilmediği takdirde, Türkiye'ye yönelik bir Sovyet saldırısı karşısında NATO üyelerinin yardımı gelinceye kadar çok geç kalınmış olunabileceğini ifade etmektedir. Böyle bir sonuçtan kaçınmak için Türk ordusu bütün olanaklar seferber edilerek en kısa sürede modern ve zirhli bir duruma getirilmelidir. Ancak böyle bir ordu birden fazla cephede ya da Türkiye'ye yönelik olarak başlayacak bir Sovyet Rusya saldırısını durdurabilir. Yazar, Amerikan askeri yardımının en kısa sürede ve olabildiğince kapsamlı bir şekilde yapılması yönünde bir çağrı niteliğindedir (YALÇIN, Ulus, 11 Mart 1952).

Millet Partisi Genel Başkanı Hikmet Bayur'un, Kudret gazetesinde yayımlanan "Amiral Carney'in gelisi dolayısıyla..." başlıklı makalesi, Türkiye'yi de içine alabilecek olası savaş senaryoları üzerine yoğunlaşmıştır. Yazar'a göre Türkiye'nin Doğu bloku ile çatışması iki türlü olabilecektir: Birincisi; Türk ordusunun Orta Doğu Komutanlığı nezdinde ülke sınırları dışında konuşlandırılması sonucu, kendisine yönelik herhangi bir Doğu bloku üyesi devletin saldırısı ile başlayacak bir savaş olasılığı. Hükümet bu tür bir kararla ülke dışına asker göndermekten kaçınmalıdır. Türk ordusu ancak, savunma amacı ile girilecek genel bir savaşta kendi bölgesinde ve sınırları boyunca kendine düşecek görev için hazırlıklı olmalıdır. İkincisi de; çeşitli cephelerde çıkabilecek savaş olasılığıdır. Hikmet Bayur'a göre Türkiye'yi de içine alabilecek bir savaşın çıkabileceği olası cepheler şunlardır: Hava cephesi, Karadeniz cephesi, Doğu'da Kafkas cephesi ya da İran'la Irak cepheleri, Balkan cephesi. Bunlar içinde en önemli cephe, Balkanlardır. Bu cephede, Türk ve Yunan ordusu birlikte savaşacaktır. Ancak bu bölgede birlikte yapılacak herhangi bir savaşta her iki ordunun kendi ayrı komutanlıkları altında savaşı yürütmeleri, en fazla koordinasyon gibi pek çok sorunu içermektedir. Bu da her iki ülkenin gerek insan gerekse malzeme kaybını artıracaktır. Bunu önlemek amacıyla Bayur, Amiral Carney'in yüksek komutası altında bir Balkan yarımadası komutanlığı kurulmasını ve kurmayları ile birlikte hemen çalışmalarına başlamasını teklif etmektedir. Böyle bir oluşum saldırganı önemli ölçüde caydıracaktır (BAYUR, Kudret, 14 Mart 1952).

Hürriyet gazetesi sahibi Sedat Simavi, "Geç dogan muhabbet..." başlıklı makalesinde Türkiye'nin NATO üyeliğine biraz daha farklı bir gözle bakmaktadır. Simavi, NATO'ya girisinden itibaren Türkiye üzerine bir övgü saganagi basladigini ve

bu kadar övgünün kendisi açısından hayret edilecek bir durum olduğunu ifade ediyor. Çünkü Amerika, Marshall planı ile Avrupa ekonomisi yeniden canlandırırken Türkiye bundan doğru dürüst faydalandırılmamıştır. Kore’de Türk askerinin gösterdiği başarı ise Batı’nın gözlerini Türkiye’ye çevirmesine neden olmuştur. Sedat Simavi yazısını Batılılara yapmış olduğu su uyarıyla bitirmektedir: “(...) Türk milleti bütün hasletlerine rağmen nihayet tek başına bir millettir. Yarının tehlikesini önlemek istiyorsanız her şeyi sadece ondan beklemeyiniz. Biraz da sizler o tatlı uykunuzdan uyanınız.” Bu uyarının, Batılılar’ın Türkiye’yi bir asker deposu olarak görme eğilimlerine karşı olması açısından önemli olduğunu düşünüyoruz (SİMAVI, Hürriyet, 29 Mart 1952).

Görüldüğü üzere, NATO’ya girdikten çok kısa bir süre sonra da Türk basınının ilgisi, Atlantik Ittifakı’nın Türkiye’ye sağlayacağı olanaklara ve Ittifak içinde Türkiye’nin üstleneceği sorumluluklara yönelmiştir.

SONUÇ

1945 sonrası dünya öncesinden çok farklı yapısal özelliklere sahiptir. Genel siyasal tarih literatüründe de 1945-1960 dönemi ‘kati iki kutuplu’ sistem olarak nitelenmektedir. Bu dönemde, uluslararası sistemde yer alan aktör-devletler, blok liderliklerini ABD ve Sovyetler Birliği’nin yaptığı iki düşman bloktan birisine katılmak gibi bir tercihle karşı karşıya bırakılmışlardır. Sistem içinde her iki bloktan bağımsız hareket eden birimler hoş karşılanmamıştır. Ancak 1946 sonrası Josef Tito’nun Sovyetler’den bağımsız hareket etmesi, 1948 yılında bağımsızlığını kazanan Hindistan’ın bloklarda yer almama yönünde takip ettiği ve daha sonradan da ‘bağlantısızlık’ olarak adlandırılacak dış politika yaklaşımı, uluslararası politikada blok liderlerine karşı küçük devletlerin çok kısmi de olsa yeni bir manevra alanı kazandırmıştır. 1960’lı yıllarda kısmen başlayan ve 1970’li yıllarda hız kazanan ‘yumuşama’ döneminin ve en azından siyasal-ekonomik temelde ‘çok kutuplu’ bir dünya sistemine yönelişte ‘bağlantısızlık hareketi’nin önemli katkıları olmuştur.

Türkiye, Batılılaşma ideali etrafında şekillenen dış politika tercihlerinin bir uzantısı olarak ele aldığı NATO üyeliğini, sadece Sovyet tehdidini karşılamaya dönük bir sorun olarak görmemiştir. NATO üyesi ülke yetkililerinin ifadeleri incelendiğinde, Ittifak’ın sadece askeri değil aynı zamanda siyasal bir içerige sahip olduğu; amacın Batı medeniyetini her yönü ile savunmak ve daha ileri bir noktaya götürmek olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, gerek CHP gerekse DP hükümetleri zamanında en yetkili ağızlardan ifade edilmiştir.

Bu yöndeki dış politika yaklaşımının varlığını daha sonraki dönemlerde uluslararası politikada gelişmelere karşı Türkiye’nin sergilediği tavırlar incelendiğinde de tespit etmek olasıdır. Örneğin, 1953’de Stalin’in ölmesi sonrası Krusçev dönemi değişen Sovyet dış politika yaklaşımı Türk dış politika yapıcılar tarafından aldatıcı bir taktik olarak değerlendirilmiş ve dikkate alınmamıştır. 1955 yılında düzenlenen bağlantısız ülkelerin tanışma toplantısı şeklinde nitelenebilecek Bandung Konferansı’na Türkiye ABD’nin teklifi ile katılmış ve bağlantısız ülkeleri suçlayıcı bir tavir takinmiştir. Bu tür, rasyonaliteden yoksun dış politika yaklaşımlarının dış politika yapıcılarının manevra alanını büyük ölçüde daralttığı ve çok dar bir alana hapsettiği daha sonraki gelişmelerden de ortaya çıkacaktır. Türkiye açısından bunun ilk yansıması, BM’de Kıbrıs sorunu görüldüğü dönemlerde bağlantısız ülkelerin büyük ölçüde Yunanistan’ı desteklemesiyle ortaya çıkacaktır. Burada su tespiti yapmak olasıdır: Türk dış politika yapıcıları, belirli bir dönemde

yasanan gelişmelere karşı ortaya koyduğu yaklaşımlarını, uluslararası sistemin yapısında ya da sistemin içinde meydana gelen değişimlere göre yeniden gözden geçirerek rasyonel bir temele oturtma becerisini gösterememiştir. Söz konusu gelişmeler karşısında Türk basınının tutumu, büyük çoğunlukla, hükümetlerin ortaya koymuş oldukları politik çizginin ötesinde bir farklılığa sahip değildir.

KAYNAKLAR KİTAPLAR

- ARMAOGLU, Fahir. (1989), 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980), (Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları).
- BAGCI, Hüseyin. (1990), *Demokrat Parti Dis Politikası*, (, Ankara: Imge Kitabevi Yayınları, Birinci Baskı).
- McCOY, Donald R. (1987), *The Presidency of Harry Truman*, (Published by Kansas University Press, Third Printing).
- DONOVAN, Robert J. (1982), *The President Harry S. Truman 1949-1953 Tumultuous Years*, (New York).
- DULLES, John Foster. (1950), *War or Peace*, (London: George G. Harrap and Cop. Ltd.).
- KISSENGER, Henry. (1994), *Diplomacy*, (London).
- KISSINGER, Henry. (1965), *The Troubled Partnership A Reappraisal of Atlantic Alliance*, (New York: Mc. Grow Hill Book Co.)
- SÜRELİ YAYINLAR
- Ayin Tarihi, 1950-1952
- Basbakan Adnan Menderes ile, Amerikan Columbia Broadcasting Corporation muhabiri Arthur Holzman'ın yaptığı radyo röportajı, *Ayin Tarihi*, 1-30 Nisan 1951.
- Hüseyin BAGCI, "Türkiye'nin NATO Üyeligini Hızlandıran İki Önemli Faktör: Kore Savaşı ve ABD Büyükelçisi George Mc.Ghee", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 18(1-2) 1991.
- TBMM Tutanak Dergisi, "Osman Bölükbaşı'nın TBMM'nde yaptığı konuşmanın metni".
- TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 18.2.1952

GÜNLÜK BASINDA YAYINLANAN MAKALELER

- "Avrupa'nın Müdafaası...", *Hürriyet*, 18 Ağustos 1950.
- "Kore Ülseri...", *Cumhuriyet*, 18 Ağustos 1950.
- "Türkler ve Atlantik Pakti...", *Yeni İstanbul*, 7 Ağustos 1950.
- ADIVAR, Adnan, "Atlantik Paktındayız", *Aksam*, 22 Subat 1952.
- ADIVAR, Adnan, "Atlantik Paktındayız...", *Aksam*, 22 Subat 1952.
- Ali Naci Karacan'ın Basbakan Adnan Menderes ile röportajı, *Milliyet*, 7 Ağustos 1950.
- BAYUR, Hikmet, "Amiral Carney'in Gelisi Dolayısıyla", *Kudret*, 14 Mart 1952.
- BELGE, Burhan, "Stalin Durmasını Bilir mi" *Yeni Sabah*, 7 Temmuz 1950.

- ÇOSAR, Ömer Sami, “Türkiye ve Atlantik Pakti...”, *Cumhuriyet*, 3 Ağustos 1950.
- DAVER, Abidin, “Hükümetimizin Kazandığı Zafer”, *Cumhuriyet*, 18 Şubat 1952.
- DAVER, Abidin, “Tek Çıkar Yol Harbe Hazırlanmak...”, *Cumhuriyet*, 13 Aralık 1950.
- ERİM, Nihat, “Hadisenin Ehemmiyeti...”, *Ulus*, 20 Şubat 1952.
- ESMER, Ahmet Sükrü, “Atlantik Pakti giriyoruz...”, *Ulus*, 23 Eylül 1951.
- ESMER, Ahmet Sükrü, “Roma`dan Lizbon`a...”, *Ulus*, 5 Aralık 1951.
- FENİK, Mümtaz Faik, “Sıcak Harpli Soguk Harp”, *Zafer*, 3 Ocak 1951.
- FENİK, Mümtaz Faik, “Tarihi Deger Tasiyan Bir Hadise...”, *Zafer*, 4 Şubat 1952.
- FENİK, Mümtaz Faik, “Türk Gücü ve Baris Ideali...”, *Zafer*, 7 Ağustos 1950.
- FENİK, Mümtaz Faik, “Türk Gücü ve Baris Ideali...”, *Zafer*, 7 Ağustos 1950, “Avrupa`nin Müdafaasi...”, *Hürriyet*, 18 Ağustos 1950, Ömer Sami ÇOSAR, “Türkiye ve Atlantik Pakti...”, *Cumhuriyet*, 3 Ağustos 1950, “Türkler ve Atlantik Pakti...”, *Yeni İstanbul*, 7 Ağustos 1950, YALÇIN, Hüseyin Cahit, “Atlantik Misakında Türkiye”, *Ulus*, 9 Ağustos 1950.
- LIPMAN, Valter, “Avrupa Müdafaası Planı Meselesi”, (Çev: M.D. Beykozlu), *Ulus*, 27 Temmuz 1950.
- NADI, Nadir, “Bizde sevilen adam...”, *Cumhuriyet*, 5 Mart 1952.
- SADAK, Necmettin, “Atlantik Pakti Dogu Akdeniz Müdafaası ve Türkiye`nin Emniyeti...”, *Aksam*, 24 Ocak 1951.
- SADAK, Necmettin, “Atlantik Pakti Girerken”, *Aksam*, 1 Şubat 1952.
- SADAK, Necmettin, “Kore Savası ve Türkiye...”, *Aksam*, 16 Temmuz 1950.
- SADAK, Necmettin, “Orta Dogu Müdafaası Hakkında İngiliz Teklifi ve Türkiye`nin Mefaatleri”, *Aksam*, 16 Ağustos 1951.
- SIMAVI, Sedat, “Geç Dogan Muhabbet...”, *Hürriyet*, 29 Mart 1952.
- US, Asim, “Ankara Müzakerelerinden Sonraki Durum”, *Vakit*, 8 Mart 1952.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit, “Ankara Muahednamesi ve Atlantik Misaki...”, *Ulus*, 26 Ocak 1951.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit, “Atlantik Misakına Girdikten Sonra”, *Ulus*, 11 Mart 1952.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit, “Atlantik Misakında Türkiye...”, *Ulus*, 9 Ağustos 1950.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit, “Türk Amerikan yakınlığı”, *Ulus*, 27 Ocak 1951.